Junis

Rapport 2021

Med makt kommer ansvar

Om kommunernas stöd till barn som växer upp i familjer med missbruk

PUBLICERAD AV	Junis
ADRESS	Box 12825, 112 97 Stockholm
E-POST	info@junis.se
TELEFON	08-672 60 70
REDAKTÖR OCH SKRIBENT	Helena Wannberg
ANALYS AV ENKÄTENS RESULTAT	Anna Carlsson Cheikh, Anna Jakab, Lina Boberg och Helena Wannberg
OMSLAGSBILD	Mattias Ahlm/Folio Images
BILDER (DÄR INTE ANNAT ANGES)	Pixabay
LAYOUT	Pontus Landström
ISBN	978-91-85357-27-7
TRYCK	Larsson Offsettryck, Linköping 2021

MILJÖMÄRKT LARSSON OFFSETTRYCK 341 298

Med makt kommer ansvar

Under coronapandemin har möjligheterna för barn att träffa trygga vuxna reducerats eller försvunnit. Det betyder att barn och unga har varit mer utlämnade till sina familjer. Om de vuxna där inte fungerar, eller kanske till och med är farliga för barnen, då kan det ge skador för livet.

Det speciella stödet för barn som växer upp i familjer med missbruk har under året på vissa håll fått pausas helt, i andra kommuner har det kunnat fortsätta med anpassningar. Oavsett hur stödet har sett ut kommer det när pandemin klingar av krävas ett extra stort arbete för att säkerställa att utsatta barn får stöd. Resurser behöver läggas på att nå ut, men också på att se till att gott stöd finns för alla som behöver det.

I årets rapport intervjuar vi politikern i Gävle som gett röst åt barnen genom att se till att det alltid finns pengar för stödgruppsverksamhet i den kommunala budgeten. Vi beskriver även hur Region Kronoberg jobbar för att försäkra sig om att barns rätt tillgodoses i vården. Detta är två exempel på hur viktigt det är att de som har makten i samhället tar ansvar för barns bästa.

Fler vuxna, särskilt i förskola och skola där i stort sett alla barn finns, behöver mer kunskap för att både kunna skapa den trygga och utvecklande miljö som barn behöver, men också för att kunna upptäcka barn som far illa. Det gäller alltid, och är särskilt viktigt under en period när många barn inte har tillgång till fritidsverksamheter och inte möter släktingar eller andra vuxna som i vanliga fall ser, avlastar och ger skydd till barnen.

Alla kommuner ska erbjuda stödverksamhet – men också ta ansvar för att den faktiskt når målgruppen. Det är ett ansvar som nu kanske är viktigare än någonsin.

Mona Örjes
förbundsordförande
Junis

Rätten till stöd är vuxnas ansvar

Alla barn som lever med en vuxen som dricker för mycket eller använder andra droger ska känna att det är okej att prata om hur de har det. Barnen ska också veta att de inte är ensamma om sin situation.

Stödet till barnen är ett gemensamt ansvar för oss vuxna. Detta är utgångspunkten för denna rapport från Junis, som är en del av IOGT-NTO-rörelsen.

Junis bedriver inte stödverksamhet för barn i familjer med missbruk, men eftersom vi vänder oss till alla barn förstår vi att det i våra föreningar även finns barn till föräldrar som dricker för mycket. Vi vet att föreningsverksamhet och vettiga vuxna är viktiga skyddsfaktorer för barn som har det tufft. I Junis föreningar och på läger vill vi att barn ska ha roligt, känna gemenskap och känna att alla är lika mycket värda. Inga Junisledare dricker alkohol eller använder andra droger och på våra aktiviteter är förstås även alla funktionärer alltid nyktra.

Junis ser att vuxnas missbruk är ett problem för barn. Vi vill att alla, från makthavare till de som möter barn i sin yrkesroll, blir bättre på att se barnens behov. Med vår rapport vill vi driva på utvecklingen för att alla barn som växer upp i missbruksmiljö ska erbjudas stöd.

Junis rapport består av följande delar:

- Vi skildrar goda exempel på verksamhet där man ser till barnens perspektiv och vi berättar om viktig forskning och människor som brinner för barn som växer upp i missbruksmiljö. Dessa artiklar finns i rapportens första del.

- I rapportens andra del finns en redovisning av resultatet från vår enkät till landets alla kommuner, där vi frågat vilket stöd de erbjuder barn i missbruksmiljö. I år redovisar vi även svaren på två extra enkätfrågor om coronapandemin. Resultatet diskuteras utifrån forskning på området. Enkätens huvudfrågor redovisas även kommunvis i tabellform. Enkäten har skickats ut årligen sedan 2004.

- Sist i rapporten ger vi tips på böcker, filmer och sajter som kan ge ny kunskap, inspiration och stöd.

Barn som växer upp med missbruk ska veta att de inte är ensamma om sin situation.

Barn i missbruksmiljö, beroende, riskbruk...

Det finns många termer och definitioner på ett problematiskt förhållande till alkohol och andra droger, och de barn som lever i den miljön. Termerna har olika betydelse beroende på verksamhet och yrkesgrupp. I socialtjänstlagen används benämningarna ”missbruk” och ”missbrukare”, men en definition av dessa saknas. Inom vården finns flera olika screeningmetoder för att bedöma riskbruk, skadligt bruk och beroende av alkohol respektive narkotika hos vuxna.

För diagnostik av sjukdomar inom hälso- och sjukvården, dit missbruk/beroende och psykisk ohälsa räknas, används olika klassifikationssystem. Beroende på system kan man utifrån en rad kriterier ställa diagnoserna beroende, missbruk eller skadligt bruk.

För alkohol talas det även om riskbruk, men detta är inte en diagnos. Med det avses oftast en hög genomsnittlig konsumtion av alkohol eller intensivkonsumtion av alkohol minst en gång i månaden.

I Junis rapport begränsar vi oss inte till en speciell definition. Vi utgår ifrån hur barnen upplever sin situation, och deras rätt till stöd.

Läs mer: *Nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevård, 2014 Socialstyrelsen, www.socialstyrelsen.se*

Bild: iStockphoto

Coronapandemin har påverkat våra liv under lång tid.

- **Vilka blir konsekvenserna för barn när samhället stänger ner och vi isolerar oss mer?**
- **Vad händer med stödet till de barn som far illa av att vuxna dricker för mycket?**

Detta tittar vi närmare på i ett par artiklar.

Problemen består

Coronapandemin har satt våra rutiner ur spel. För barn som växer upp med vuxna som dricker för mycket riskerar tillvaron att bli extra tuff. Något som också märks i stödgrupperna.

– De problem som familjerna har består ju.

Det konstaterar Karin Mellgren, en av tre verksamhetsansvariga vid stödgruppsverksamheten Eleonoragruppen i Linköping. Vid Grinden i Gävle märktes det under hösten 2020 att många familjer hade det tufft. Johanna Liljeblad Lycksell berättar att man hade ovanligt många nybesök för barn som ville gå i stödgrupp.

Junis kommunenkät visar att pandemin märks inom socialtjänsten och stödverksamheten. ”Vi ser negativa effekter av att fritidsaktiviteter begränsas”, ”Föräldrarna får mindre behandling. Det är ett sårbart läge när en pandemi uppstår”, ”Vi börjar få fler barn i våldsärenden nu och där har missbruk en stor roll. Vi har också fler unga som provar droger nu” är några av svaren.

Färre trygga vuxna

Erfarenheterna från stödverksamheterna stämmer väl överens med den bild som bland annat Bris ger. I sin årsrapport för 2020 konstateras att barns tillgång till skyddsfaktorer har begränsats, exempelvis relationer med trygga vuxna utanför hemmet. Samtidigt har risk-

faktorerna för utsatthet ökat *(se faktaruta på sidan 11)*. Detta är något som märks i samtalen till Bris, som under 2020 fick 16 procent fler samtal än under 2019. Under jullovet 2020 fick Bris ta emot 40 procent fler samtal till sin stödtelefon än motsvarade period 2019. Samtalen handlade om bråk och otrygghet i familjen och föräldrar som dricker för mycket. ”Det är väldigt tydligt att tillvaron för många barn som befinner sig i utsatta situationer har förvärrats under pandemin”, konstaterade Bris generalsekreterare Magnus Jägerskog i en intervju i Dagens Nyheter efter julen 2020.

> ”Vi har haft en tydlig ökning av gymnasieelever som har kontaktat oss”

Högt tryck hos socialtjänsten

Ett flertal kommuner har larmat om en ökad mängd missbruksärenden under pandemin. Det framkommer i en rapport som belyser social problematik och utsatthet med koppling till covid-19 *(se faktaruta till höger)*. Ensamhet, oro och brutna rutiner ökar risken för exempelvis psykisk ohälsa och fler återfall av missbruk. Något som bland annat har märkts i Gävle.

– Det har varit ett högt tryck på handläggningssidan hos socialtjänsten, säger familjebehandlaren Johanna Liljeblad Lycksell och berättar om hur barnen som kommer till Grinden ger uttryck för hur pandemin påverkar: ”Pappa har alltid kunnat sköta det snyggt men nu är han hemma hela tiden och går inte till jobbet, och då faller det”.

Enligt mätningar som genomförs på uppdrag av CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning) kan man inte se att den totala alkoholkonsumtionen har ökat under coronapandemin. En förklaring är att de som främst dricker i sociala sammanhang kan ha minskat sin konsumtion när det inte varit möjligt att gå på fester eller krogen. Men de som redan dricker mycket kan ha ökatsin konsumtion, som en följd av exempelvis oro och arbetslöshet.

Andningshål försvinner

Pandemin har ökat utsattheten hos familjer med missbruk. Mamma och pappa jobbar kanske hemma och träffar färre människor. Mycket av det som i normala fall är andningshål och skyddsfaktorer, som fritidsaktiviteter och möjligheten att gå hem till en kompis och att ha fler vuxna i sitt kontaktnät, har varit svårt eller omöjligt att fortsätta med. Dessutom har många barn och ungdomar haft distansundervisning och andra inskränkningar i skolan. De rutiner och det viktiga sammanhang som skolan innebär

Bild: iStockphoto

Försvårat stöd till utsatta

Coronapandemin har försvårat socialtjänstens arbete med utsatta familjer. Det framkommer i en rapport som sammanställer lägesbilder från landets kommuner och som belyser social problematik och utsatthet med koppling till covid-19. Flera kommuner tar upp att personer som redan lever i ett missbruk mår sämre, som en följd av isolering och social distansering. Flera länsstyrelser rapporterar att kommunerna har sett en ökad problematik kring ökad användning av alkohol. Personal som arbetar inom beroendevård och med psykisk ohälsa rapporterar att deltagare i missbruksvård mår sämre.

Men bilden är inte entydig – det finns även kommuner som inte har märkt någon ökning. Det går inte heller att säga om orosanmälningar ökade eller minskade under 2020 eller i vilken mån det har att göra med covid-19.

Dock finns en gemensam syn att redan utsatta familjer har blivit mer utsatta. Svårigheten att göra hembesök i samband med orosanmälningar har i vissa fall lett till att upptäckt av missförhållanden i familjer tagit längre tid.

En positiv effekt som lyfts upp är att coronapandemin har lett till att myndigheter och kommuner har behövt tänka nytt och hitta nya arbetssätt för att hjälpa och stötta invånarna på bästa sätt.

Källa: *"Lägesbilder och åtgärder i kommunerna för att förebygga social problematik och utsatthet med anledning av covid-19", www.lansstyrelsen.se/halland*

har för många ställts på ända. ”Vi såg det särskilt under våren när gymnasieskolorna gick över till distansundervisning att måendet för många som lider av psykisk ohälsa påverkades negativt när avståndet till elevhälsan blev större”, säger Bris generalsekreterare Magnus Jägerskog.

Hos Eleonoragruppen märkte man tidigt av att vissa familjer blir alltmer isolerade.

– Det finns en del familjer som värjer sig mot att ta emot hjälp, säger Karin Mellgren. För vissa har det blivit lättare att säga nej till hjälp i och med pandemin. Det har hänt att vi har fått signalera till socialtjänsten att ”här är det en familj som drar sig undan”.

Minskad insyn

Enligt rapporten från länsstyrelserna upplever många kommuner att pandemin har försvårat socialtjänstens arbete med utsatta familjer. I svaren på Junis enkät påpekar flera kommuner att färre hembesök och fysiska möten resulterar i minskad insyn kring utsatta barn. Det gör det svårare att fånga upp de barn som far illa, för att exempelvis kunna erbjuda stödgrupper. Kommunerna tar även upp att orosanmälningar från skolan har minskat märkbart, men ökat desto mer från polisen som en konsekvens av ökat missbruk på grund av hemarbete och karantän.

Karin Mellgren berättar att det finns en oro hos många, bland annat för att de inte har haft samma kontakt med sin handläggare på socialtjänsten. Möjligheterna att få hjälp inom öppenvården har begränsats.

– Det finns en ökad ångest hos vissa barn som har föräldrar som mår dåligt.

På träffarna med Eleonoragruppens stödgrupper har Karin Mellgren och de andra gruppledarna behövt prata om smitta och lyfta upp de funderingar som barnen har kopplat till pandemin. ”Vad händer om man inte får gå till skolan?”, ”Vad händer om mamma blir sjuk eller om hon dör?”

Stödgruppen en frizon

Eleonoragruppens stödgrupper har hållit igång under hela pandemin, även för gymnasieelever. Där har det blivit extra tydligt vilken betydelse stödgruppen har haft som frizon.

–Vi har haft en tydlig ökning av gymnasieelever som har kontaktat oss, berättar Karin Mellgren. Många av dem har inga andra tillgängliga fritidsaktiviteter, deras föräldrar bråkar och ungdomarnas upplevelse av att leva isolerat i sin familjebubbla blir påtaglig. Ungdomarna har varit oerhört tacksamma över att kunna komma hit.

Vad konsekvenserna av coronapandemin blir återstår att se. Johanna Liljeblad Lycksell gissar att effekterna förr eller senare kommer märkas i stödgrupperna.

– Det kommer bli en långvarig bakfylla av pandemin. ■

Bris: Pandemin ökade riskfaktorerna

Under 2020 har barns tillgång till skyddsfaktorer såsom trygga sociala sammanhang och sociala relationer med jämnåriga och med trygga vuxna utanför hemmet begränsats. Det visar Bris årsrapport "Första året med pandemin". Samtidigt har riskfaktorerna för utsatthet ökat genom att många föräldrar förlorat sina arbeten eller på andra sätt drabbats av en försämrad och osäker ekonomisk situation till följd av pandemin. Utsattheten märks i att Bris under 2020 hade fler kontakter med barn än någonsin tidigare. Under året hade Bris 31 497 kontakter med barn, vilket är 16 procent fler samtal än under 2019. Fler samtal än tidigare handlar om familjekonflikter.

Pandemin har gjort det svårare för barn att hålla sig borta från hemmet, vilket bland annat skapat fler tillfällen för barn att utsättas för våld mot dem själva eller mot en förälder.

För barn vars föräldrar har psykisk ohälsa har situationen under året förvärrats och barn har beskrivit att pandemin försämrat många vuxnas mående.

Källa: *Bris årsrapport 2020, Första året med pandemin – Om barns mående och utsatthet.*

Utsatthet vid nedstängning

När samhället stänger ökar risken att utsättas för våld och övergrepp i hemmet. En norsk undersökning från Nationellt center om våld och traumatisk stress, visar att nedstängningen mellan mars och maj 2020 slog extra hårt mot de barn som redan hade ett behov av stöd. Under perioden utsattes vart sjätte barn för fysiskt våld, psykisk misshandel eller sexuella övergrepp. För 20 procent av barnen var nedstängningen det första tillfälle de utsattes. Risken att utsättas för våld ökade i familjer med exempelvis missbruk och psykisk ohälsa.

Undersökningen visar också att enbart en tredjedel fick information om hur de kunde komma i kontakt med skolhälsovården under tiden som skolorna var stängda. En tredjedel av de som i vanliga fall hade kontakt med skolhälsovården, psykiatrin eller socialtjänsten angav att den hade minskat och för en mindre grupp hade kontakten helt upphört.

Läs mer: *Barn, ungdom og koronakrisen. En landsomfattende undersøkelse av vold, overgrep og psykisk helse blant ungdom i Norge våren 2020, www.nkvts.no*

Bild: Grinden

På Grinden flyttade de skapande aktiviteterna ut i trädgården.

Gruppen ger skydd under pandemin

Går det att ha stödgrupp under en pandemi? Svaret tycks vara både ja och nej. Där grupperna har hållit igång har nya lösningar skapats.

Fler digitala möten och färre fysiska. Mer utomhusaktiviteter men ibland inga stödgrupper alls. När Junis i årets kommunenkät ställer frågan om hur pandemin har påverkat stödverksamheten varierar svaren rejält. I vissa kommuner har stödgrupperna fortsatt ungefär som vanligt medan i andra har grupperna helt ställts in på grund av pandemin *(se sidan 64)*.

För dem som har haft möjlighet att hålla öppet under pandemin har det varit tydligt att stödverksamheten har haft stor betydelse.

– Vi har fått höra från många föräldrar att ”vi är så glada att ni håller igång”. Att få komma till stödgruppen har varit en viktig skyddsfaktor.

Det konstaterar Johanna Liljeblad Lycksell, familjebehandlare på Grinden i Gävle, som är en av de stödverksamheter som har hållit

Bild: Eleonoragruppen

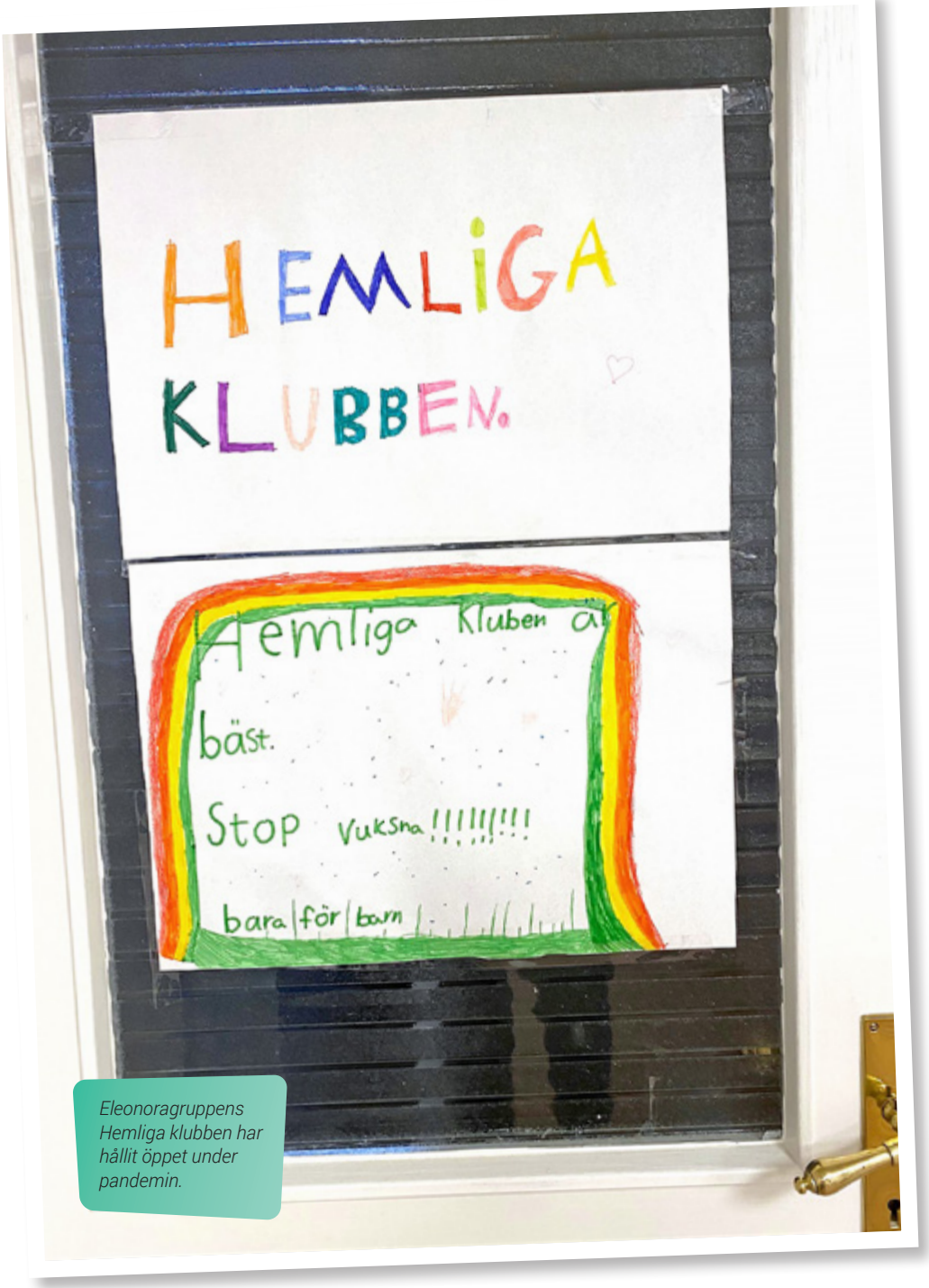

Eleonoragruppens Hemliga klubben har hållit öppet under pandemin.

Helsingborg:

När vi blev tvungna att pausa tyckte barnen att det var jättetråkigt. Under den här perioden har gruppledarna skickat vykort till barnen med små hälsningar. Vi har fått höra att barnen har varit jätteglada för sina vykort.

Vissa har kommit på enskilda samtal, men de ser jag enbart som ett substitut. Enskilda samtal kan aldrig ersätta gruppen. Vinsten är så mycket större i att se att det finns andra och att man inte är ensam. Om man inte vill prata själv i gruppen kan man alltid bara sitta och lyssna.

öppet stora delar av pandemin. Hur gör man rent praktiskt för att bedriva stödgrupp i en pandemi? Förutom Grinden har vi ställt frågan till Eleonoragruppen i Linköping och stödgrupperna i Helsingborg som alla har haft igång stödgrupperna under pandemin, men i olika omfattning. I alla tre kommunerna har verksamheterna flera stödgrupper för olika åldrar.

Smittläget har styrt

Smittläget har varit en faktor som har påverkat möjligheterna att hålla igång träffarna. Men det spelar även roll vem som är huvudman för verksamheten, eftersom exempelvis kommuner och ideella föreningar har haft olika förhållningssätt. Hur lokalerna ser ut och antalet gruppledare spelar också roll.

Bild: Privat

Camilla Eriksson.

På Grinden och i Helsingborg fick grupperna pausa vid olika tillfällen under hösten, beroende på nya restriktioner.

– Vi startade fyra grupper i höstas, berättar Camilla Eriksson, samordnare för stödgrupperna på Familjehuset i Helsingborg. Sedan kom de hårdare restriktionerna för Skåne, när vi hade kommit halvvägs in i terminen. I mitten av oktober fick vi pausa. Barnen tyckte att det var jättetråkigt.

Jobbar i liten grupp

Något som påverkat möjligheterna att hålla öppet är de förutsättningar som stödgruppsverksamheten har, och vilka risker som finns rent smittskyddsmässigt för dem som jobbar som gruppledare.

– Vi är ett eget kluster på Grinden, och jobbar enbart med varandra, konstaterar Johanna Liljeblad Lycksell.

I Helsingborg är situationen en annan.

– Vi har två gruppledare som är anställda av socialtjänsten, medan övriga kommer från annat håll som psykiatrin, kyrkan och elev-

Bild: Fredrik Klang

Mindre grupper och större avstånd har varit en lösning hos Grinden.

hälsan. De fick hårdare restriktioner från sina arbetsgivare, så det föll på det, säger Camilla Eriksson.

På Eleonoragruppen liknar läget Grinden.

– Vi är en grupp på åtta personer som bara träffar varandra på arbetsplatsen och vi är i samma lokaler hela tiden, berättar Karin Mellgren, en av tre verksamhetsansvariga på Eleonoragruppen.

Färre barn och större avstånd

Eleonoragruppen är en privat mottagning, som har ett ramavtal med Linköpings kommun. Här har stödgrupperna varit igång hela tiden, utan paus.

– Vi har tolkat det som att vi kan fortsätta så länge skolorna har öppet, och här i Linköping har de varit igång hela tiden, säger Karin Mellgren.

Efter att första chocken lagt sig när pandemin slog till, började gruppledarna anpassa verksamheten bland annat genom att tänka ut på vilka platser och i vilka sammanhang som riskerna för smittspridning var störst. Färre barn i grupperna, större avstånd där det är möjligt och noggranna instruktioner om att inte komma till gruppen med lite snuva är något som alla nämner.

– Vi desinficerar allt, exempelvis dörrhandtag. Man får heller inte mötas i hallen, säger Johanna Liljeblad Lycksell.

– Vi möter upp utanför porten, och ser till att det inte uppstår trängsel framförallt med föräldrarna, berättar Camilla Eriksson om Helsingborgs lösning.

Grinden:

Pandemin tvingade oss att tänka i nya banor. Vi insåg att vi fick ställa om avslutningssamtalet till Teams. Det var inte helt smärtfritt, men det var nog främst bland oss gruppledare som det upplevdes svårt. Vissa familjer tycker att det är jätteskönt att få sitta hemma och en del barn blev mer avslappnade av att vara i sin hemmiljö istället för hos oss.

Det här driver på utvecklingen för oss att hitta positiva digitala lösningar. Vi pratar mycket om att vi ska ha en verksamhet som har låga trösklar, och då är det viktigt med flexibilitet.

– Barnen är jätteduktiga, de går och tvättar händerna så fort de kommer, säger Karin Mellgren. När vi fikar har alla sin egen lilla skål där man har sin macka och äppelbit, istället för att alla ska ta från samma skål.

Grupp viktigare än någonsin

Hos Eleonoragruppen uppmuntrar man i vanliga fall föräldrarna att komma i god tid och sätta sig ner och ta en kopp kaffe.

– Nu har vi istället uppmuntrat alla föräldrar att komma i direkt anslutning till när gruppen börjar och slutar, och att hämta sina barn i tamburen. Vi har i stort sett fått ta bort vårt väntrum, säger Karin Mellgren.

Inom samtliga verksamheter betonar man att det har varit viktigt att anpassa allt som är möjligt kring de vuxna för att bidra till minskad smitta. Allt för att säkerställa att barnen kan fortsätta i grupperna. Framförallt för de yngsta barnen i fyra–femårsåldern är det svårt att göra anpassningar när det gäller exempelvis avstånd.

– Men vi har ändå bedömt att det är viktigare än någonsin att fortsätta med grupperna. På Eleonoragruppen har vi sett vår verksamhet som nödvändig vård.

Nya övningar

Grinden i Gävle har sedan många år ett helt eget hus med trädgård. När pandemin slog till visade sig detta ha fler fördelar än man insett tidigare.

– Under våren började vi vara mer utomhus, bland annat när vi fikade, säger Johanna Liljeblad Lycksell.

I och med att huset ligger längst ner på en fridfull återvändsgränd med höga staket till trädgården, var det inga problem att ta ut vissa aktiviteter. De nya förutsättningarna skapade nya övningar, bland annat en bildjakt i hela trädgården. Grindenhuset har en egen ateljé i källaren, där det i vanliga fall sker mycket skapande övningar.

Bild: Eleonoragruppen

Eleonoragruppens verksamhetsansvariga Emma Nyqvist, Christine Demetriades och Karin Mellgren.

– I våras köpte vi istället stafflier så att barnen kunde stå ute och måla. Barnen älskade det!

Även i Helsingborg funderade man på om det gick att vara utomhus.

– Vi funderade på att vara ute i Stadsparken, men det fungerar inte med tanke på barnens integritet, säger Camilla Eriksson.

Digitalt språng

2020 var året då många ägnade mycket tid på digitala plattformar för både jobbmöten och privata kontakter. Även stödgruppsverksamheten har tagit ett språng mot en digitalisering. Men att ha grupper i digital form för yngre barn har inte varit aktuellt.

– Barnen måste känna sig fria att säga vad de vill, och det blir svårt om de ska sitta hemma, säger Camilla Eriksson om ett avgörande skäl till att Helsingborg valde bort den lösningen.

Föräldragrupper digitalt

I enkätsvaren till Junis finns exempel på att ungdomsgrupper och föräldragrupper har genomförts digitalt, liksom olika möten och avslutningssamtal. På Eleonoragruppen har man tyckt att det har varit svårt att ha uppföljningssamtal via länkar. Grinden fick ställa om sina avslutningssamtal på höstterminen. Det var inte helt

Eleonoragruppen:

Vi har fått göra anpassningar för att kunna behålla kärnan i verksamheten. Ett exempel är att våra öppna föreläsningar kring beroende och hur det påverkar familjen, tyvärr har behövt ställas in sedan våren 2020.

Vi har försökt tänka ”nu provar vi på det här sättet”. Barnen kommer med egna idéer och berättar ”så här gjorde vi på idrotten”.

Jag kan känna en stolthet över att vi har kunnat hålla öppet genom pandemin. Vi som yrkeskår kan nog vara lite ängsliga ibland. Men för oss har det varit oerhört viktigt att se att det faktiskt går att hålla igång verksamheten med anpassningar. Vi hoppas att man vinner i längden på att våga göra annorlunda.

smärtfritt, konstaterar Johanna Liljeblad Lycksell men tror att det var nog främst bland gruppledare som det upplevdes svårt.

– Våra föräldrakurser gick över till att vara digitala och det ska vi fortsätta med i vår, berättar Camilla Eriksson. Det har fungerat bra, så länge man som kursledare känner sig trygg med det tekniska.

Trygghet att sitta hemma

Vanan att använda olika plattformar ser olika ut hos föräldrarna, vilket troligtvis påverkar hur bekväm man känner sig med den lösningen. För vissa ger det större möjligheter att delta, eftersom inte alla kan komma iväg hemifrån. De digitala lösningarna kan komma till användning även efter pandemin.

– För vissa skulle det kunna innebära en större trygghet i att vara hemma och göra exempelvis inskrivningssamtalet digitalt, menar Camilla Eriksson.

Även om det har varit en svår tid att arbeta under så konstaterar Johanna Liljeblad Lycksell att det har varit nyttigt att ruskas om och tänka i nya banor.

– Det har varit positivt för vår arbetsgrupp att ha tvingats mobilisera i en kris. Mycket av det som vi har gjort under den här perioden kommer vi att fortsätta med.

Insikten om att pandemin har varit en tuff tid för de barn som lever med missbruk är stor. På många håll växer köerna när stödgrupperna inte har kunnat vara igång hela tiden eller ha lika många deltagare. Kommer barnen hitta tillbaka när verksamheten väl kan fortsätta? Hade det gått att göra mer för att hålla kontakten med barnen? På Grinden har slutsatsen varit att det har varit viktigt att sänka ambitionen.

– Vi gör så gott vi kan och det som blir är bättre än ingenting. ■

Bilder från boken om Humlan. Illustrationer: IngaLill Widegarn Andrén.

Humlan ger en bild av stödgruppen

Finns det andra barn som har det som jag? Hur är det egentligen att vara med i en stödgrupp? De frågorna kan en liten humla hjälpa till att ge svar på – i en egen bok.

– Boken om Humlan blev till tack vare corona, berättar IngaLill Widegarn Andrén, som är en av gruppledarna vid Humlans stödverksamhet i Farsta.

Våren 2020 fick grupperna avbryta sina träffar på grund av pandemin.

– Men vi ville skicka en hälsning till barnen så jag gjorde egna påskkort. Jag började måla humlor, och snart började humlan ha ett eget liv.

IngaLill Widegarn Andrén och

kollegan Ellinor Fridlund insåg att bilderna på figuren Humlan skulle kunna användas i fler sammanhang. De började fundera på vad humlan skulle kunna tänkas göra.

Det som Humlan är med om och känner är inspirerat av de barn som gått i Humlangrupper sedan 1997.

– Vi har fått höra så många berättelser från barnen genom åren, säger de två ledarna.

Behöver nå ut

Ellinor Fridlund konstaterar att det alltid är en utmaning att fånga upp de barn som behöver gå i stödgrupp. Det behövs något som kan förklara vad en stödgrupp egentligen är.

– Vi behöver nå ut till skolor och socialtjänsten, både de som möter barn och till vuxenenheten. En bok kan till exempel ligga på ett bord hos skolsköterskan, och det är något man kan ta upp och bläddra i, säger Ellinor Fridlund. En bok är också något som vuxna och barn kan använda tillsammans för att närma sig ett ämne som kan vara svårt att prata om.

Boken om Humlan kan användas även utanför Farsta, på fler ställen där det behövs kunskap om vad en stödgrupp kan betyda.

När bokens Humlan är på sin första träff med stödgruppen är Humlan pirrig i magen, men efter att ha gjort en övning där alla får skriva lappar om varför de är med i gruppen känns det bättre: ”Humlan förstår att hen inte är ensam och plötsligt känns det lite lättare och klumpen i magen blir lite mindre”.

I gruppen blir det dessutom lekar och gott fika. Humlan längtar till nästa träff – på samma vis som barnen i Humlangrupperna, berättar IngaLill Widegarn Andrén och Ellinor Fridlund.

– Efter den första träffen studsar de flesta barn härifrån, och nästa vecka studsar de tillbaka. ■

Bild: Knas Hemma

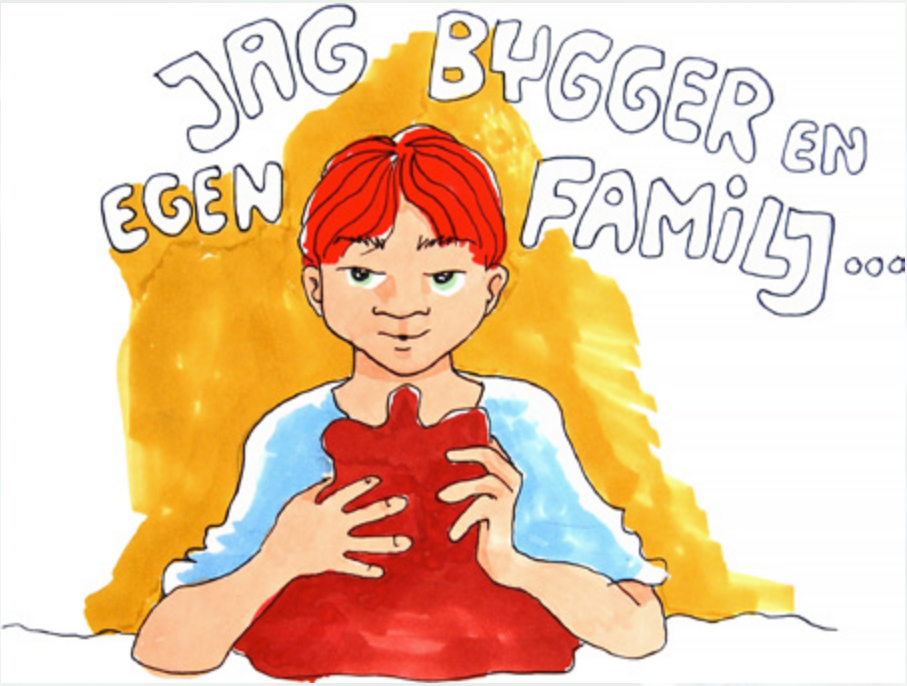

Knas Hemma stärker ungas rättigheter

”Du är ingen börda. Du har rätt att bli älskad, bli sedd, få stöd och få alla dina rättigheter tillgodosedda.” Orden kommer från en av ambassadörerna för Knas Hemma. På föreningens sida ”Rättish Hemma” kan den som bor i familjehem eller HVB-hem bland annat lyssna på berättelser och livserfarenheter från andra ungdomar. Här finns även tips för den som behöver akut hjälp.

Knas Hemma är en ideell förening som drivs av ungdomar och unga vuxna i åldrarna 13–30 år, som antingen bor i eller har bott i familjehem, HVB-hem, eller annat boende för samhällsplacerade barn eller unga. Ett mål är att lyfta fram barns och ungas egna perspektiv och erfarenheter för att på så sätt öka kunskapen hos bland annat socialtjänsten. Ett viktigt arbete är också att informera och utbilda placerade barn och ungdomar om deras rättigheter, så att de själva kan påverka och vara med och bestämma. ■

***Läs mer** på www.knashemma.se*

Bild: iStockphoto

Samlad kunskap på Kunskapsguiden

På nya Kunskapsguiden blir det enklare för den som arbetar inom socialtjänsten eller hälso- och sjukvården att hitta bästa tillgängliga kunskap, stöd och vägledning från Socialstyrelsen, samt andra myndigheter och aktörer.

Här finns bland annat ett webbbaserat stöd som tagits fram av Socialstyrelsen för att introducera socialsekreterare till socialtjänstens barn- och ungdomsvård. Nya socialsekreterare förväntas hantera komplexa situationer och svåra bedömningar som socionomutbildningen inte fullt ut kan förbereda dem för. Introduktionen på Kunskapsguiden är ett komplement till övrig introduktion på arbetsplatsen.

Nya Kunskapsguiden har nio områden, bland annat Barn och unga, Psykisk ohälsa, Missbruk och beroende. Inom varje område finns teman med information om olika ämnen och kunskapsstöd som publikationer, filmer, webbutbildningar och poddar. Under temat Barn som anhöriga kan man exempelvis hitta filmade föreläsningar om barn som anhöriga i skolan, fakta om stödinsatser och forskning. ■

***Läs mer** på www.kunskapsguiden.se*

Barns trygghet påverkas av vuxnas drickande

De flesta svenskar uppfattar alkohol som en viktig faktor bakom våldet i samhället. Det visar en undersökning som gjorts på uppdrag av Systembolaget. Framförallt är det anställda inom så kallade blåljusyrken (bland annat polis, brandman och ambulanssjuksköterska) som anser att alkohol ofta leder till våld.

Nästan en tredjedel av de som svarat uppger också att de har en eller flera i sin närhet som de upplever kan bli aggressiva när de blir berusade.

Barn är särskilt utsatta då vuxna dricker alkohol och riskerar att bli våldsamma.

Alkohol, våld och otrygghet är temat för Alkoholrapporten 2020 från Systembolaget. En stor del av innehållet fokuserar på hur barns trygghet påverkas av vuxnas drickande. ■

***Läs mer:** Alkoholrapporten 2020, Tema: Alkohol, våld och otrygghet, www.omsystembolaget.se/vartuppdrag/alkoholrapporten*

Bild: Jörgen Svendsen/Arbetarbladet

Roland Ericsson har tagit alla tillfällen i akt att kämpa för stödgruppsverksamheten.

Roland har fört Grindens talan i politiken

Stöd till barn som växer upp med missbruk är en verksamhet som ständigt lever med hot om nedskärningar. Så har det även varit för Grinden i Gävle. Men verksamheten har i mer än 20 års tid haft en egen försvarare i form av politikern Roland Ericsson.

”Sparkrav slår mot barn och missbrukare” – så lyder rubriken i en artikel i Arbetarbladet från 2017, ett av de tillfällen då Gävle kommun behövt spara pengar. Stödgruppsverksamheten som bedrivs på Grinden är inte lagstadgad, det vill säga det finns inga lagar som kräver att kommuner måste bedriva stödgrupper. Detta innebär också att det är en typ av verksamhet som riskerar att bli det första att drabbas av besparingar och i värsta fall nedläggning när prioriteringar måste göras. Men i Gävle har verksamheten klarat sig, varje gång. Och centerpartisten och tidigare oppositionsrådet Roland Ericsson är den som alltid fört Grindens talan och tagit varje tillfälle i akt att lyfta vikten av stödgrupperna.

”Stödgrupperna behöver vi ha pengar till i budgeten.”

Behöver få träffa andra

– De barn som växer upp med missbruk behöver få träffa andra och märka att de inte är ensamma. Stödgrupperna ger barnen en chans i livet, säger Roland Ericsson.

Detta är något som han förklarat exempelvis då han begärt ordet i budgetdiskussioner i kommunfullmäktige, kommunstyrelse och socialnämnd.

– Stödgrupperna är något som vi behöver ha pengar till i budgeten. Om ingen säger något finns risken att vissa poster i budgeten stryks, utan diskussion, konstaterar Roland Ericsson.

Ända sedan 1980-talet har han varit engagerad i kommunens socialnämnd, under många år som ordinarie ledamot och numera som ersättare. Insikten om hur det kan vara att växa upp med missbruk kommer även från yrkeslivet, där han bland annat jobbat som sjukhuspastor.

– Jag har alltid haft ett socialt engagemang och har sedan länge haft en förståelse för de problem som människor kan drabbas av i samband med alkohol. Det är många som inte har vetskap om hur det är för de här barnen.

Besök på Grinden

Hur människor i allmänhet och barn i synnerhet påverkas av för mycket drickande är något som Roland Ericsson gång på gång tar upp i det politiska samtalet, i intervjuer i tidningar, tv och radio. ”Vi vet att det kommer att bli kärvare ekonomiskt den närmaste mandatperioden. Grinden är en verksamhet som inte får prioriteras bort”, argumenterar han och partikollegorna i en insändare från 2018.

Kunskapen om vad stödverksamheten betyder har fördjupats tack vare besök på Grinden.

– Jag har bland annat varit med på föräldraträffar. Det har varit de starkaste upplevelserna jag har haft som politiker.

Att besöka en stödverksamhet är ett bra sätt att skaffa sig kunskap, och något som fler politiker gärna borde göra, tycker Roland Ericsson. Men det är inte alltid självklart för politiker att sätta sig in i frågor som rör missbruk, och långt ifrån alla är lika aktiva i debatten som Roland Ericsson.

”Roland har alltid barnperspektivet.”

Kanske är frågor som rör alkohol och missbruk något som ibland kommer för nära och blir känsligt, funderar han.

Tydlig i debatten

Vad betyder det då för Grinden att politikerna engagerar sig och hörs i det politiska samtalet om barn i missbruksmiljö?

– Det har varit jätteviktigt för oss, säger Lena Malmström som har jobbat på Grinden sedan år 2000. Roland Ericsson är den som har varit tydlig i den politiska debatten.

Lena Malmström förklarar att det betyder mycket för medarbetarna på Grinden att känna att deras verksamhet har ett stöd, från såväl chefer som politiker. Att verksamheten ska stå och falla med ett fåtal engagerade eldsjälar bland stödgruppledarna blir alldeles för sårbart, menar Lena Malmström. Stöd till barn som lever med missbruk är något som behöver kontinuitet, vilket i sin tur kräver en trygghet i form av att det avsätts ekonomiska resurser.

– När jag började på Grinden för sju år sedan fick jag höra att ”Grinden är alltid under hot om nedläggning”, säger Johanna Liljeblad Lycksell.

När tjänstemännens budgetunderlag har innehållit minskade anslag har Roland Ericsson varit den som vänt sig till personalen på Grinden. Han har tagit reda på vad en sådan besparing skulle leda till, för att därefter gå upp i talarstolen och förmedla detta vidare i kommunfullmäktige.

– Roland har alltid barnperspektivet och har pekat på vilka konsekvenserna blir för barnen om vi skulle behöva stänga, fortsätter Johanna Liljeblad Lycksell.

Inom Grindens verksamhet är just kontakten med politiker ett prioriterat område.

– För oss är det självklart att bjuda in politiker, och berätta vad vi gör. Det är viktigt att förmedla känslor, menar Lena Malmström.

Skapa förutsättningar

Roland Ericsson upplever att den allmänna medvetenheten om barn i missbruksmiljö har blivit större med åren, och han tror inte heller att det finns något politiskt motstånd mot stödgruppverksamheten som sådan. Men det räcker inte att tycka att något är bra – som politiker gäller det att sätta sig in i frågor, skapa förut-

Kontakten med politiker är ett prioriterat område, säger Johanna Liljeblad Lycksell och Lena Malmström.

Bilder: Fredrik Klang

sättningar och sätta upp ramarna genom de medel som politiken kan använda.

– Samhället och politiken måste sätta upp handlingsplaner som syftar till att motverka missbruk. Vi behöver göra det möjligt för de barn som växer upp med missbruk att märka att de inte är ensamma, säger Roland Ericsson.

Och i slutänden måste även de ekonomiska resurserna avsättas, och ibland försvaras, genom att begära ordet. ■

Bild från boken Emmas hemlighet. Illustration Tina Landgren

Nya vägar ledde fram till bilderbok

Brist på rutiner, handlingsplaner och kunskap – insikten om hur det förhöll sig i förskolorna ledde åren 2012–2014 till ett samarbetsprojekt mellan Ersta Vändpunkten, förskolan och socialtjänsten i Södermalms stadsdel.

En viktig del inom projektet ”Nya vägar till stöd för barn i familjer i beroende” var att tillsammans ta fram rutiner och handlingsplaner för hur man skulle hantera situationer som kunde uppstå när barn lever med föräldrar i missbruk.

En andra omgång av Nya vägar genomfördes 2017–2020 med fem nya stadsdelar i Stockholm. Under denna andra del av projektet ställde Ersta Vändpunkten samman ett material som beskriver arbetet med

"När mamma eller pappa har ett missbruk, finns det stor risk för att barnet inte har det bra. Det behöver andra vuxna få reda på för att barnet och familjen ska kunna få stöd". Boken "Emmas hemlighet" är till för att göra det enklare för vuxna att prata med barn om missbruk.

Nya vägar, så att fler ska kunna ta tillvara erfarenheterna och bli bättre på att se och ge ett tidigt stöd till barnen. I materialet finns intervjuer med rektorer, förskollärare och andra personer som deltagit i projektet, och som delar med sig av sina tankar och insikter. Här finns även en vägledning i att använda "Emmas hemlighet" – en bilderbok som är till för att underlätta för alla som vill prata med barn om missbruk i familjen. ■

Tips! *Emmas hemlighet samt materialet "Nya vägar – att upptäcka barn i förskolan som växer upp med missbruk i familjen" kan beställas från Ersta Vändpunkten, Jeanette Haglund Svensson, jeanette.h.svensson@erstadiakoni.se*

Fotnot: *Ett reportage om Nya vägar kan läsas i Junis rapport 2016, www.junis.se/rapport*

Några röster från deltagare i projektet Nya vägar

Linda Ekefjord, biträdande rektor i Hagsätra

Jag ser det som att vi arbetar förebyggande, och där har projektet fungerat som en väckarklocka. Tänk om man träffar ett av barnen efter flera år, och får frågan "Varför gjorde ni ingenting?". Vilken hemsk känsla!

Ann Wred, förskollärare i Bagarmossen

Det är så himla viktigt att kunna lyfta de här tankarna med varandra i arbetsgruppen, i ett tidigt stadium. Innan har jag tänkt att jag behöver samla på mig en massa information innan jag tar upp det, men nu bollar vi redan när vi reagerar på första signalen.

Taina Karlsson, rektor för nio förskolor, Bagarmossen

Förr handlade våra anmälningar mest om omsorgsbrist och misshandel, men nu har vi börjat identifiera just missbruksproblematik. Projektet har lett till att vi är mer inlyssnande, intuitiva och handlingskraftiga.

Citaten är hämtade ur "Nya vägar – att upptäcka barn i förskolan som växer upp med missbruk i familjen", Ersta Vändpunkten och Stockholms stad, 2020.

Vård för barns bästa

Hur kan vi bedriva vård som blir till barns bästa? Med den frågan som utgångspunkt har Region Kronoberg skapat rutiner för sitt barnrättsarbete. Familjeombuden inom vårdens verksamheter är garanten för att barnen blir sedda.

När en patient kommer till vuxenpsykiatrin i Kronoberg ställs numera frågan om det finns barn. Alltid. Samma rutin gäller när ambulanspersonalen kommer till ett hem. Finns det barn? Står det barnskor i hallen eller finns det andra tecken på att här bor det barn? Kan det vara så att något barn har gömt sig, av rädsla för det som hänt? Alla vårdens verksamheter ska uppmärksamma barn som närstående. Om det finns barn antecknas det i patientjournalen och informationen följer med patienten vidare genom vården.

– Det är så mycket bättre nu än för exempelvis sju år sedan. Idag har vi en rutin för hur vi ska kunna identifiera om det finns barn, inom alla verksamheter i vården.

Bild: Region Kronoberg

Susann Swärd.

Det berättar Susann Swärd, människorätts- och barnrättsstrateg på Region Kronoberg och som tillsammans med kollegan Valentina Hajra samordnar regionens samlade arbete med våld i nära relationer, barn som far illa och barn som närstående (*se faktaruta på nästa sida*). Här spelar

”Idag finns det rutiner som inte har funnits innan.”

familjeombuden en viktig roll som resurspersoner, för att exempelvis se till att alla avdelningar har kunskap om vilken information och råd som kan ges till barnen och även känner till vilka det är som håller i stödet.

Tydligt mandat

År 2020 fanns det totalt 107 familjeombud inom vården i Region Kronoberg. Familjeombuden har ett tydligt mandat på sin avdelning.

– Familjeombuden har chefens godkännande att exempelvis få tid på ett personalmöte för att visa en film eller för att uppmärksamma rutiner som behöver skärpas.

Alla familjeombud har en knapp på sin rock så att kollegorna ser att det är den personen man kan vända sig till när det gäller frågor om barns rättigheter i vården.

– Men de barn och familjer som kommer till vården ska egentligen inte märka att det finns familjeombud, utan det är själva verksamheten som ska fungera på ett bra sätt.

Målet är att ha ett familjeombud på varje avdelning, men redan idag täcks alla väsentliga verksamheter, berättar Susann Swärd.

Från policy till familjeombud

Region Kronobergs barnrättsarbete baseras på ”Policy för lika möjligheter och rättigheter i en hållbar Region Kronoberg”. Här slås fast att det ska finnas ett människorättsperspektiv på regionens verksamheter, vilket innefattar barnets rättigheter. En del består i att ta fram barnrättsbaserade beslutsunderlag vid beslut som påverkar barn och unga. Barnrättsarbetet följs upp årligen genom ett barnbokslut som en del av regionens årsredovisning.

Hälso- och sjukvårdens ledningsgrupp har beslutat att utse familjeombud inom varje verksamhet. Familjeombuden blir resurspersoner för att stärka och strukturera Region Kronobergs samlade arbete med våld i nära relationer, barn som far illa och barn som närstående.

Övergripande ansvar har Susann Swärd, människorätts- och barnrättsstrateg och Valentina Hajra, utvecklingsledare för våld i nära relationer och barn som far illa.

Kontakt *susann.sward@kronoberg.se, valentina.hajra@kronoberg.se*

Läs mer *på vårdgivarwebben, www.regionkronoberg.se/vardgivare, klicka vidare till Arbetsområden och processer -> Mänskliga rättigheter och barnets rättigheter -> Familjeombud*

Bild: iStockphoto och Region Kronoberg

FAMILJE-OMBUD

Jonna Kytömäki på barn- och ungdomskliniken bär den speciella knappen som visar att hon är familjeombud.

Barns rätt till stöd, information och medbestämmande styrs av såväl patientlagen som hälso- och sjukvårdslagen. Sedan barnkonventionen blev svensk lag 2020 har barns rättigheter stärkts ytterligare och kraven har ökat på vuxna att alltid ta reda på och ta hänsyn till vad som är barnets bästa i vården *(se faktaruta på sidan 37)*. Men rättigheterna tillgodoses inte per automatik bara för att det står i lagen, utan det krävs praktiska lösningar. Susann Swärd beskriver att grunden för barnrättsarbetet är regionens ”Policy för lika möjligheter och rättigheter i en hållbar Region Kronoberg” som även innefattar barn. Dessa tankar ska genomsyra regionens verksamhet och budget. Familjeombuden är sedan de som ska stärka och bidra till goda förutsättningar för arbetet ute på avdelningarna. Susann Swärd tar vuxenpsykiatrin som ett gott exempel. Här möter man bland annat vuxna med missbruk.

– Familjeombuden på vuxenpsykiatrin har ett tydligt fokus på att uppmärksamma när det finns närstående barn till patienterna. De använder exempelvis verktygen BRA-samtal, Beardslees familjeintervention och Föra barn på tal.

Exempel från andra verksamheter är att skapa barnvänliga miljöer på avdelningarna. Susann Swärd konstaterar att en av vårdens stora utmaningar är att motivera föräldrarna att involvera barnen. En del

föräldrar vill kanske skydda sitt barn från information om allvarliga sjukdomar, missbruk eller psykisk ohälsa. Susann Swärd berättar att man ofta måste förklara varför det är viktigt att barn får information, råd och stöd.

– Vi kan säga ”Även om du kanske inte tror att det är så, kan barnen känna på sig när något har hänt. De kan också känna att något är annorlunda jämfört med hur kompisar har det.”

> ”Vi har tagit fram filmer som tar upp barn som far illa.”

Förutsättningar att må bra

Något som också är viktigt att förmedla till föräldern är att om barn inte får information på rätt nivå, anpassad för barnet, kan det hända att barnet själv söker på nätet med risk att få en felaktig bild av situationen.

– Om vi får ge rätt stöd kan vi se till att barnet får förutsättningar att hantera situationen för att må så bra som möjligt, säger Susann Swärd.

Grunden i att kunna stärka barns rättigheter är kunskap. Kunskap som de nya familjeombuden får ta del av under en heldagsutbildning och därefter två halvdagsträffar om året. Här ges möjlighet att stötta varandra och det genomförs även en öppen föreläsning som påfyllning i något aktuellt ämne. Familjeombuden har en intern webbsida där de kan väcka frågor, och här kan även samordnarna lyfta frågeställningar de vill ha feedback på.

Kunskapsbank på webben

För att förenkla för familjeombuden finns en kunskapsbank och ett stödpaket som är tillgängligt på regionens vårdgivarwebb, som är till för dem som jobbar inom hälso- och sjukvård. Stödpaketet innehåller allt från övergripande styrdokument till mallar för att pröva om verksamheten är till barns bästa, lathund för hur en orosanmälan görs och checklistor. Här finns även presentationsmaterial att ladda ner, som foldrar till barn och ungdomar som har någon i sin familj som exempelvis har ett missbruk eller är psykiskt sjuk.

– Vi har även tagit fram filmer som tar upp barn som far illa samt barnets rättigheter inom hälso- och sjukvården, säger Susann Swärd.

Dramatiserade situationer

I filmerna dramatiseras olika situationer som kan uppstå, exempelvis barnen som följt med sin mamma till sjukhuset. Medan mamman får sin skadade hand omlindad dyker det upp tankebubblor hos alla medverkande. Sköterskan som undrar ”Är hon nykter nog att ta hand om bar-

Ur en av filmerna om barn som far illa.

nen?” och dottern som oroligt tänker ”Pappa blir galen om han får reda på det här.” Till filmerna finns reflektionsfrågor för personalen om hur vi bemöter barn, och hur vi gör dem delaktiga.

Filmer om barns rätt

I vanliga fall är Susann Swärd och hennes kollega ute i regionens verksamheter för att lyfta barnrättsarbetet.

– Under 2020 var det mycket vi inte kunde göra på grund av pandemin. Då fick vi istället möjlighet att göra två filmer om orosanmälan och sex filmer om barnets rätt i vården, som vi har spridit.

Idag upplever Susann Swärd att verksamheterna på ett helt annat sätt än tidigare är trygga med att göra orosanmälan. Något som märks i att anmälningarna ökar. Under 2020 hade Region Kronoberg en 38-procentig ökning av antalet orosanmälningar. Detta kan ha sin förklaring i en ökad uppmärksamhet på barns utsatthet un-

Filmer om barns rätt

Region Kronoberg har tagit fram filmer om barns rättigheter inom hälso- och sjukvården. Filmerna tar bland annat upp Bemötande av barn, Barn som far illa och Barns delaktighet och inflytande i vården. Det finns även filmer om orosanmälan.

Filmerna kan ses *på Vårdgivarwebben, www.regionkronoberg.se/vardgivare, klicka vidare till Arbetsområden och processer -> Mänskliga rättigheter och barnets rättigheter*

1177 för barn som är närstående

På 1177 har Region Kronoberg en speciell sida som vänder sig till den som har en närstående som har problem med exempelvis missbruk. Här finns information och länkar till olika sorters stöd.

Läs mer *på www.1177.se/Kronoberg, klicka vidare till Liv & hälsa -> Psykisk hälsa -> När något händer i familjen*

der pandemin.

– Men det kan också bero på att fler har blivit bättre på att se barnen, konstaterar Susann Swärd.

Detta är en tydlig effekt av barnrättsarbetet. Att stärka barns rättigheter handlar inte bara om att ha rätt kunskap, utan handlar ofta om att få till fungerande system – något som tar tid inom en stor organisation som till stor del styrs av lagstiftning med stark sekretess.

> ”Arbetet ska ha sin grund i politiska beslut.”

– Det som ska bli enkelt och rätt är ofta det som är svårast att hitta lösningar kring, säger Susann Swärd. Ofta handlar det om att hitta IT-lösningar – hur gör man exempelvis enklast en orosanmälan direkt från ambulansen?

Unga vårdutvecklare

Susann Swärd ger ytterligare ett konkret exempel på hur barn kan göras delaktiga: Ett nytt akutsjukhus ska byggas i Växjö och i planeringen har man involverat regionens nya Vooglers. Ordet – en ordlek med ”Googlers” – står för Unga vårdutvecklare, och är en nyhet under 2020.

– Det är en grupp ungdomar i 13–18-årsåldern som har egen vårderfarenhet, säger Susann Swärd. De har fått ge feedback på hur vården kan anpassas på bästa sätt för barn. Våra Vooglers har även fått tycka till om hur man vill få kallelser till vården och i vilken form de vill få information inför och efter besök.

Tandvården näst på tur

Susann Swärd konstaterar att det alltid finns mer att göra men att det hela tiden går framåt med barnrättsarbetet – nästa verksamhet som står på tur att involveras är tandvården. Ett viktigt skäl till att det går åt rätt håll är att det finns ett politiskt beslut om att avsätta två tjänster som ska ha ett helhetsperspektiv över barnrättsfrågor samt våldsutsatthet och som har möjlighet att stötta familjeombuden.

– Det här arbetet ska inte vara beroende av oss som personer, utan ha sin grund i politiska beslut och förståelse för de lagar som finns inom området, menar Susann Swärd.

Hon poängterar att familjeombud inte är lösningen eftersom de inte ensamma kan göra allt jobb. Istället är de en viktig förutsättning för att barns rättigheter lyfts och utvecklas inom verksamheterna. Och det har verkligen hänt saker.

– Idag finns det rutiner som inte har funnits innan. När vi började med barnrättsarbetet för tio år sedan var det bara barnverksamheterna som tyckte att detta var viktigt. Idag är det ingen som ifrågasätter att det behövs. ■

Barns rätt i vården

Barns rätt till information, skydd och medbestämmande i vården beskrivs i flera olika lagar, främst i patientlagen och hälso- och sjukvårdslagen. År 2010 stärktes barns perspektiv i hälso- och sjukvårdslagen (HSL §2g), den så kallade Lex Therese. Detta innebär att barn som anhöriga har lagstadgad rätt till information och stöd.

Sedan januari 2020 är även barnkonventionen svensk lag, vilket ytterligare stärker barnets rättigheter. Det ökar bland annat kraven på vuxna att alltid ta reda på och ta hänsyn till vad som är barnet bästa, och göra så att barnet kan vara delaktig i vården.

Lag för barns bästa

Barnkonventionen är svensk lag sedan 1 januari 2020. Barnkonventionen som lag stärker barns mänskliga rättigheter i praktiken, och säger bland annat att ”vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa”.

I första hand är det staten samt statliga myndigheter, kommuner och regioner som måste säkerställa de rättigheter som barn har enligt konventionen. Även exempelvis privata aktörer som fristående skolor och sjukvårdsinrättningar som utför tjänster åt staten är skyldiga att följa konventionen. Skyldigheten att följa barnkonventionen gäller alla som arbetar inom dessa områden.

Källa: *barnombudsmannen.se*

”Jag ser” vill få oss att agera

Det går att göra skillnad med små medel. Satsningen ”Jag ser” vill sprida den insikten till fler vuxna som möter barn.

Precis som namnet säger, handlar Jag ser om att öppna sina ögon, men också om att faktiskt våga agera.

– Det kan handla om att se och säga hej till barnet som bor granne, säger Chatarina Forsberg, projektledare för satsningen Jag ser, som drivs av Blå Bandet i samarbete med Lp-verksamheten.

Chatarina Forsberg menar att vi behöver stärka varandra för att ta ytterligare steg för att engagera sig för en medmänniska. Ibland kan socialtjänsten behöva uppmärksammas på att något inte står rätt till i en familj, men till att börja med handlar det om att se och bekräfta de barn man möter.

Få agerar

Utgångspunkten för Jag ser är det faktum att många vuxna kan vara oroliga för att ett barn inte har det bra hemma, men att det är få som faktiskt agerar. Forskning visar också att det är en viktig skyddsfaktor för barn som växer upp med exempelvis missbruk, att ha blivit sedd av någon vuxen.

I en broschyr och på Jag ser-hemsidan finns ett antal råd till vuxna. Det första är att våga lita

Jag ser

”Jag ser” är en satsning för att uppmärksamma barn som växer upp i social utsatthet. På jagser.se finns bland annat berättelser om vikten av att bli sedd, filmer, råd till vuxna, nedladdningsbar broschyr och information om aktuella föreläsningar.

Satsningen ”Jag ser” sker i samverkan mellan nykterhetsorganisationen Blå Bandet och Lp-verksamheten (Pingströrelsens beroendevård), med stöd från Stiftelsen Ansvar för Framtiden.

Läs mer: *jagser.se*

Bild: Ur foldern "Jag ser"

på sin magkänsla. Broschyren och övrigt material är en översättning från norska. I Norge har Blå Bandets syskonorganisation Blå Kors sedan flera år drivit satsningen "Jeg ser".

– Vi har även översatt två böcker som vänder sig till barn i olika åldrar – Fjärilar i magen och Ont i magen. Till böckerna finns det samtalskort och filmer, berättar Chatarina Forsberg som hoppas att dessa kan användas som underlag för studiecirklar och för samtal i exempelvis skolor och förskolor.

Pandemin har satt en del käppar i hjulet för vissa delar av satsningen, i och med att fysiska besök i skolor och föreningar ännu inte har kunnat genomföras. Istället har föreläsningar kunnat genomföras via nätet.

Bild: Per-Olof Svensson

Chatarina Forsberg.

– Tack vare de digitala föreläsningarna har vi nått ut till många som kanske inte hade haft möjlighet att delta i vanliga fall. Nu är föreläsningen bara ett klick bort. Vi har märkt att det finns ett stort intresse av att få ställa frågor och samtala med varandra.

Vill peppa

Den främsta målgruppen för Jag ser är de som möter barn i sin yrkesroll eller på fritiden, men förhoppningen är att på sikt åstadkomma en attitydförändring hos alla så att fler vågar agera, säger Chatarina Forsberg. Det kan handla om att se ett barn som är kompis till ens egna barn eller barn som man möter som ledare i en förening eller församling.

– Vi vill peppa människor att våga tro på sig själva och att det går att göra skillnad med små medel. ■

”Fokusera på det som går att förändra”

Att växa upp med missbruk innebär en rad risker – det är väl belagt. Men hur är det med de barn som verkar klara sig bra? Vad är gemensamt för dessa, och hur går det för dem vidare i livet?

– Oftast tittar vi på dem som har utvecklat exempelvis eget riskabelt drickande, psykisk ohälsa eller normbrytande beteende. Men jag ska titta specifikt på dem som inte har utvecklat några sådana svårigheter.

Bild: CAN

Peter Larm.

Det säger Peter Larm, Stockholms universitet, som är en av forskarna som nu jobbar med det datamaterial som tagits fram i studien Futura01, som följer en grupp ungdomar under en lång tid. Av de cirka 5 000 ungdomar som ingår i studien växer ungefär 13 procent upp i familjer där en vuxen dricker för mycket. Bland dessa är det jämförelsevis fler som exempelvis har en riskkonsumtion

”Det mest slående resultatet är att de i mycket låg utsträckning dricker alkohol.”

av alkohol, känner stress, har sämre förtroende för lärare eller har en ökad risk för skolproblem.

– Men ungefär en tredjedel av dem som växer upp med föräldrar med missbruk verkar inte utveckla några svårigheter, säger Peter Larm som vill ta reda på mer om dem som ibland kallas för maskrosbarn. Det är de som utvecklar resiliens, det vill säga en förmåga att hantera stress, motgångar och trauma. Studien tittar på vad det är som utmärker dem som har resiliens mot att utveckla riskkonsumtion, emotionella problem, hyperaktivitet och normbrytande beteende. Resultatet så här långt visar bland annat att dessa ungdomar har föräldrar som bryr sig om var de är och vilka de umgås med, har goda relationer med vänner och har högt förtroende för lärare och samhället.

– Men det mest slående resultatet är att de i mycket låg utsträckning dricker alkohol, säger Peter Larm.

Vidare studier

Att välja att inte dricka alkohol är alltså en viktig skyddsfaktor. Varför just dessa ungdomar har gjort det valet är en av de saker

Fördjupade studier om ”maskrosbarnen”

Under 2021 och 2022 bedrivs fördjupande forskning för att identifiera faktorer som kan hjälpa barn, som växer upp i miljöer där det finns alkoholmissbruk, att utveckla resiliens (på engelska ”resilience”). Studien utgår från datamaterial från Futura01. I projektgruppen ingår forskare från Stockholms universitet, Karolinska Institutet och CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning). Kommande resultat från studien presenteras på futura01.se.

Futura01 är en forskningsstudie som går ut på att följa ungdomar som är födda och uppvuxna på 2000-talet. Målet är att ta reda hur det går för den här generationen när de växer upp och blir vuxna. Drygt 5 000 ungdomar i årskurs 9 besvarade en enkät år 2017. Den första uppföljningen gjordes 2019 och den nästa blir 2022.

Läs mer *på Futura01:s hemsida futura01.se.*

Poddtips: *”Vad kan vi lära oss av maskrosbarn med färdigheter?” https://podd.alkoholochnarkotika.se/#forebyggnu5*

Bild: iStockphoto

som forskarna vill titta närmare på framöver. Förhoppningsvis kan studien ge svar på hur fler barn i missbruksmiljö kan må bättre. Redan nu går det dock att dra vissa slutsatser, menar Peter Larm:

– Det är viktigt att fokusera på de saker som går att förändra. Det är svårare att förändra vilken socioekonomisk miljö ett barn föds in i. Men vi kan påverka skolan, i vilken utsträckning ungdomar dricker och deras förtroende för lärare eller andra vuxna.

Att klara skolan är en central skyddsfaktor, liksom att ha goda relationer med vuxna och vänner samt att ha en meningsfull fritid. För den som växer upp med missbruk är kanske inte relationen med föräldern alltid den bästa, men viktiga vuxna kan finnas på fler håll.

– Vi kan stärka att barn får goda relationer med andra vuxna, exempelvis ledare i fritidsverksamhet.

Kvarstår motståndskraften?

Vad händer då när ungdomarna blir äldre, och när de blir vuxna?

– Det räcker inte med att konstatera att ”den här gruppen verkar ha klarat sig”, säger Peter Larm som framöver vill ta reda på hur ungdomarna klarar de naturliga utvecklingsstegen i livet.

Och vad menar vi med att ”klara sig”? Att leva lång tid under den stress som missbruk innebär, kan få konsekvenser långt senare i livet. Hur går det när de ska börja studera vidare, kommer in i arbetslivet eller bildar familj? Vilka är det som får bakslag? Utvecklas det nya problem senare i livet eller kvarstår den motståndskraft de har?

– Nu vill vi följa de här ungdomarna, för att få svar, säger Peter Larm. ■

Nu når Ludde fler

Junis material och utbildningar om hundvalpen Ludde är så efterfrågade att satsningen fortsätter. Det berättar Junis förbundsordförande Mona Örjes.

Vad har hänt under året som gått?

– Under 2020 översatte vi ytterligare fyra korta berättelser om Ludde, som fungerar bra som uppföljning. Vi har nu valt att inte bara vända oss till lärare och förskollärare, utan även till fritidspedagoger, socionomer, ideella ledare, kuratorer, stödgruppsledare och familjecentraler.

Hur har det gått att genomföra utbildningarna under pandemin?

– Vi har ställt om till digitala utbildningar, och blir allt bättre på att göra dem på ett sätt där deltagarna kan vara aktiva, precis som när vi tidigare genomfört fysiska utbildningar. När vi har deltagare från många olika yrkesgrupper blir samtalen väldigt spännande med många olika perspektiv.

Vad är på gång under 2021?

– Varje månad erbjuder vi ett par tretimmars digitala utbildningar, dag- och kvällstid. De är kostnadsfria och öppna för alla som är intresserade. En gång per termin erbjuder vi en inspirerande uppföljningsträff för alla som gått Luddeutbildningen.

Vad tycker deltagarna om Luddematerialet?

– Varje gång vi presenterar materialet för pedagoger och andra så blir de väldigt förtjusta i hur enkelt det är att använda och anpassa efter just sina förhållanden. En förskolepedagog som gått Luddeutbildningen berättade att Ludde numera gör besök i varje barngrupp flera gånger i månaden. Då läser de berättelserna och använder sig av handdockan Ludde. En lärare har berättat att tack vare den kunskap som hen fick i utbildningen insåg hen att det fanns två barn i klassen som troligen hade den här problematiken hemma. Nu får båda barnen och deras familjer stöd.

Varför behövs just Ludde?

– Det behövs ett material som är ickeutpekande, och som lyfter frågan på ett ganska vardagligt sätt och förmedlar hopp. För många barn är det ju som för Ludde: man känner att något är fel, men man kan inte sätta ord på det. Det är också viktigt att vända sig till alla barn, inte bara till dem som vi redan vet har problem. Dels för att vi då missar många barn, dels för att det här är kunskap som alla människor behöver ha för att öka förståelsen för andras svårigheter. ■

Utbildningar och Ludde-paket

Materialet om Ludde är ett verktyg för att prata med barn om hur det är att leva med någon som dricker för mycket alkohol. Det riktar sig till vuxna som träffar barn i åldrarna fem till nio år.

Boken och Ludde-dockan är en del av "Ludde-paketet" som kan användas av den som har gått en tre timmars utbildning i Ludde-konceptet. Under 2021 sker utbildningarna digitalt.

Fram till och med början av 2021 har Junis utbildat fler än 700 lärare, kuratorer, förskolepersonal, socialsekreterare med flera.

Läs mer *om kommande utbildningar på www.junis.se/ludde*

Vuxna som vet

Under hösten 2021 lanserar Junis en kunskapsportal om barn i missbruksmiljö, som riktar sig framförallt till yrkesverksamma som möter barn. På junis.se/vuxnasomvet kommer det finnas filmer, fördjupningsmaterial och samtalsfrågor, samlat i moduler så att det blir enkelt att hitta det som är relevant för en. Det blir dels grundläggande kunskap som är viktig för alla vuxna som möter barn, dels fördjupning för förskola, skola och socialtjänst. Det blir även särskilt innehåll kring samtal med barn respektive hur man gör handlingsplaner.

Bild: Linda Håkansson

Mona Örjes.

– Vi vet att förskollärare, lärare och socionomer får begränsad eller ingen kunskap om barn i missbruksmiljö i sina grundutbildningar, säger Mona Örjes, ordförande i Junis. Samtidigt är de yrkesrollerna helt avgörande för att barn ska nås av stöd. Vi vill bidra till att öka kunskapen och handlingsberedskapen hos dessa viktiga vuxna.

Portalen släpps i september och kan komma att utökas med ytterligare innehåll efter hand. ■

Läs mer *junis.se/vuxnasomvet*

Bild: iStockphoto

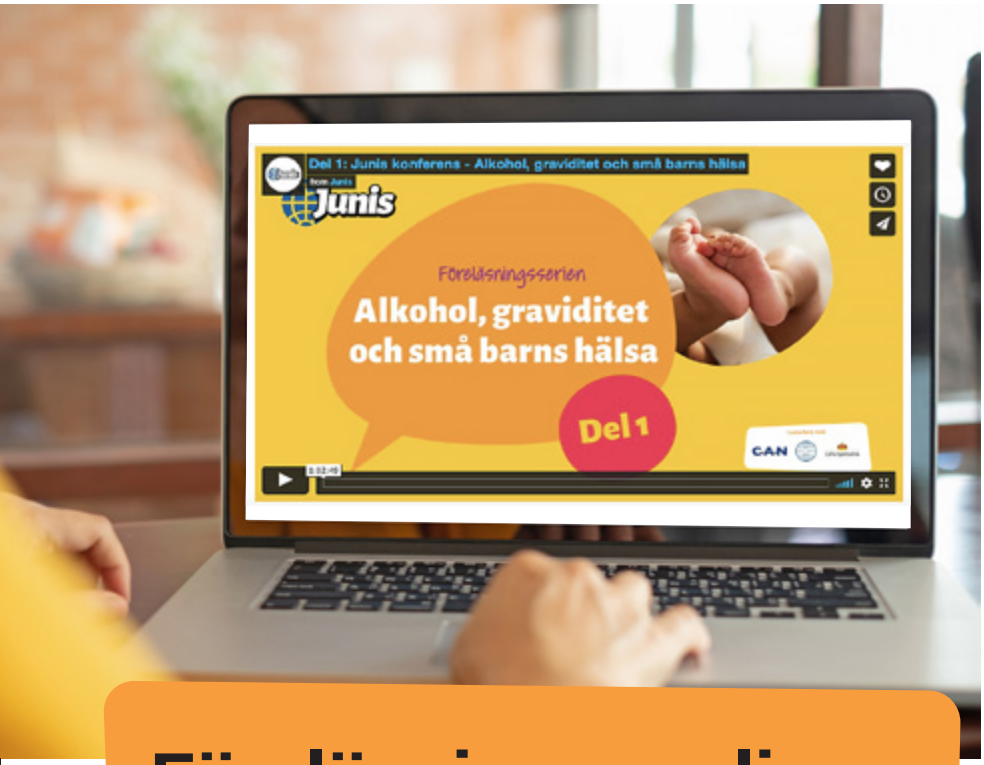

Bild: iStockphoto

Föreläsningar online

Få livsstilsval under graviditeten har så stor betydelse för barnets framtida hälsa och utveckling som valen kring alkohol. För att öka kunskapen i frågan har Junis spelat in föreläsningar på temat "Alkohol, graviditet och små barns hälsa". Filmerna kan ses på egen hand eller tillsammans med exempelvis arbetslaget. I anslutning till varje film finns fördjupningsmaterial samt frågor att reflektera och samtala kring.

Målgruppen för föreläsningarna är exempelvis de som jobbar på mödravårds- och barnavårdscentraler, socialtjänst, familjecentraler, förskola och skola. Men de är även till för den som vill få bättre kunskap inom socialt och förebyggande arbete.

***Föreläsningarna kan ses** på www.junis.se/konferens*

***Lästips:** Rapporten "Alkohol, graviditet och spädbarns hälsa – ett gemensamt ansvar". Kan laddas ner på www.iogt.se/vad-vi-gor/forskning-och-samverkan/forskningsrapporter/*

Junis kommunenkät 2021

VAD GÖR KOMMUNERNA för barn SOM VÄXER UPP I MISSBRUKS-MILJÖ?

Uppgifter gällande verksamhetsåret 2020

Sammanfattning

Majoriteten av Sveriges kommuner erbjuder stöd till barn som växer upp i en familj där det finns missbruks-/beroendeproblematik. Trots det deltar endast ett fåtal av dessa barn i de olika stödverksamheter som finns. Det visar den här undersökningen som Junis har gjort. Enkäten som kommunerna har besvarat gäller 2020 års verksamhet.

Stödgrupper och annan riktad stödverksamhet kan ge barnen möjlighet att uppleva att de inte är ensamma om sin problematik samt att bearbeta sina känslor och erfarenheter. Möjligheten att delta i stödverksamhet ska inte bero på var i landet man råkar bo. Junis kräver att alla kommuner ska erbjuda stödverksamhet och ta ansvar för att den faktiskt når målgruppen.

Resultatet från årets enkät visar bland annat:

- 254 av landets 290 kommuner besvarade enkäten.
- 96 procent av de kommuner som svarade på enkäten uppgav att de hänvisar till någon typ av stödverksamhet.
- Elva kommuner uppgav att de inte hänvisar till någon stödverksamhet alls för dessa barn.
- Den vanligaste stödformen som erbjöds under 2020 var familjeinsatser, därefter stödsamtal, och slutligen stödgrupper.
- Ökad samverkan inom kommunala instanser anses vara den viktigaste åtgärden för att kunna utveckla stödverksamheten för barn.

I analysen av kommunenkäten ges först en beskrivning av studien samt en bakgrund till ämnet barn i missbruksmiljö. Därefter följer resultatet av Junis enkät till Sveriges kommuner och en diskussion om resultatet. Sist redovisas kommunernas svar i tabellform. En utförligare redovisning av kommunernas svar samt källförteckning finns på *www.junis.se/rapport*.

Introduktion

Varför gör Junis en rapport om kommunernas stöd? Junis, som är en del av IOGT-NTO-rörelsen, arbetar för att skapa opinion och påverka beslutsfattare för barns rätt att växa upp i en trygg och nykter miljö. En av Junis viktigaste frågor är att vara barnens röst i alkoholdebatten. Därför har vi sedan 2004 undersökt omfattningen av det stöd som erbjuds barn upp till 18 års ålder som växer upp i missbruksmiljö. Det har vi gjort genom att skicka ut en enkät till landets samtliga kommuner.

Varje barns upplevelse av att växa upp med missbruk är naturligtvis unik. Men det finns upplevelser och känslor som de flesta kan känna igen sig i. Det är vanligt att barnen känner sig ensamma om sin situation, känner oro, skuld och skam över den vuxnes missbruk. Att växa upp med missbruk är en så kallad riskfaktor för barn att fara illa. Det innebär även en ökad risk för att själv få problem, som barn eller i vuxen ålder. Barn som lever i missbruksmiljö riskerar att få bristande omvårdnad, sämre psykisk hälsa, utsättas för övergrepp och få sämre skolresultat. Forskning visar att barn som växer upp med missbruk i högre grad än andra drabbas av olika psykiatriska besvär, exempelvis depression, ätstörningar och självskadebeteende. Barnen löper även större risk att få egna missbruksproblem senare i livet.

Genom att stärka så kallade skyddsfaktorer – exempelvis skola, föreningsliv, trygga vuxna – är det möjligt att bryta mönster, och förhindra att barnen far illa. Att se, upptäcka och erbjuda stöd till barn i missbruksmiljö har positiva effekter för både individer och hela samhället.

Det finns många termer och definitioner på ett problematiskt förhållande till alkohol och andra droger, och de barn som lever i den miljön. I diagnosmanualer och lagtexter förekommer olika begrepp och sätt att ställa diagnoser. När vi i Junis ställer frågan om vilket stöd som erbjuds barnen begränsar vi oss inte till en speciell definition. Vi utgår ifrån hur barnen upplever sin situation, och deras rätt till stöd.

Genom att stärka så kallade skyddsfaktorer – exempelvis skola, föreningsliv, trygga vuxna – är det möjligt att bryta mönster, och förhindra att barnen far illa.

Syfte

I de flesta svenska kommuner finns stödverksamhet för barn i missbruksmiljö. Det har bland annat Junis årliga enkätundersökning visat. Den visar dock även på svårigheter med verksamheten. Främst tycks detta gälla hur man når ut till barnen och får dem att delta. Det finns ett behov av ökad kunskap om vilka insatser, eller kombinationer av insatser, som är effektiva. På många håll i landet sker ett lokalt utvecklingsarbete som det är intressant att få veta mer om.

I vår enkät till Sveriges kommuner har vi fokuserat på följande frågor:

- Hur stor andel av kommunerna erbjuder stöd, och vilket stöd erbjuds i så fall?
- Hur många barn nås av stödet?
- Vilka utvecklingsmöjligheter finns för stödverksamheten?

Bakgrund

Stödet till barn i missbruksmiljö

Det senaste decenniet har både forskare och praktiker i ökande grad intresserat sig för vilka konsekvenser alkohol och andra droger har för andra än den person som har missbruksproblem. Alkoholens andrahandseffekter är bland annat ämnet för en rapport från IOGT-NTO och Svenska Läkaresällskapet där en internationell forskargrupp granskat forskningsunderlaget kring andra än konsumenten *(Alkoholens andrahandsskador, rapport 2015/2016)*.

Barn som anhöriga i familjer med missbruk har även varit föremål för forskning från exempelvis Uppsala universitet, CAN *(Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning)* och CHESS *(Centre for Health Equity Studies, ett samarbete mellan Stockholms universitet och Karolinska Institutet)*. Det finns även flera pågående forskningsprojekt, exempelvis den longitudinella studien Futura01 *(CAN, Karolinska Institutet)*.

År 2010 stärktes barns perspektiv i Hälso- och sjukvårdslagen *(HSL kapitel 5 §7)*, vilket innebär att barn som anhöriga har lagstadgad rätt till information och stöd. Sedan januari 2020 är även barnkonventionen svensk lag, vilket ytterligare stärker barnets rättigheter. Lagen ökar bland annat kraven på vuxna att alltid ta reda på och ta hänsyn till vad som är barnet bästa.

Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Nka, bildades 2008 som en samarbetsresurs för att utveckla anhörigstöd, bland annat kring barn som anhöriga till vuxna med missbruk och psykisk ohälsa. Anhörigfrågorna har också synliggjorts i den allmänna debatten, bland annat tack vare massmedial uppmärksamhet och ett flertal organisationer som lyfter frågorna. Vit jul-kampanjen, som drivs av Junis och övriga IOGT-NTO-rörelsen, är ett exempel, liksom satsningen Jag ser *(Blå Bandet)* och initiativet Barndom utan baksmälla *(Systembolaget, Trygga Barnen m fl)*. Detta sammantaget har medfört ett ökat fokus på, och kunskap om, frågor som gäller barn i missbruksmiljö.

Barn i missbruksmiljö var länge helt osynliga i såväl forskning som samhällsdebatt. Barnläkaren Ingvar Nylander konstaterade i slutet av 1950-talet att sjukvården fick kontakt med ett antal barn vars symtom inte hade några medicinska förklaringar. Det visade sig att de ofta kom från psykosocialt belastade hem. I avhandlingen *Children of alcoholic fathers (1960)* beskrev han dessa barns problembild. Tjugo år senare undersökte Per-Anders Rydelius hur det hade gått för barnen i Nylanders studie. Bland annat hade ungefär en tredjedel utvecklat egna missbruksproblem, hälsan var sämre och kriminalitet var vanligare.

Margaret Corks bok *De glömda barnen (1973)* byggde på intervjuer med 115 barn. Samtliga hade minst en förälder med missbruksproblem och hade betydande svårigheter på flera områden.

Mycket har hänt sedan ”de glömda barnen” upptäcktes, men även nya studier visar att det fortfarande finns sanning i det som skrevs i Alkoholpolitiska kommissionen *(SOU 1994:29)*, om behovet av relevant utbildning hos personal inom barnhälsovård, förskola och skola: ”Bristen på kunskapsförmedling om anhörigproblematiken är anmärkningsvärd, dels med tanke på omfattningen av problemet, dels mot bakgrund av de konsekvenser som bristande kunskap kan få för barn vars signaler eller beteende tolkas felaktigt”.

Hur många är barnen i missbruksmiljö?

Hur många barn som växer upp i en familj där någon dricker för mycket är inte helt lätt att svara på. Det beror bland annat på att olika forskning använder olika sätt att räkna.

Forskare från Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) gjorde 2019 en litteraturöversikt inom området barn som växer upp med föräldrar som har alkoholproblem *(Ramstedt red 2019)*. De gick igenom den internationella vetenskapliga litteraturen inom området samt nordiska studier som inte publicerats i vetenskapliga tidskrifter. Studien inkluderar även den större grupp barn vars föräldrar inte hamnat i behandling. Forskarna konstaterar att olika studier fångar in problematik med olika allvarlighetsgrad eftersom de använder olika mätmetoder och definitioner av alkoholproblem. Som exempel kan nämnas två svenska studier som kom fram till att omkring 100 000 barn har föräldrar som är aktuella inom missbruks- och beroendevården *(Leifman m fl 2014)*, respektive har föräldrar som vårdats på sjukhus för missbruks-/beroenderelaterade tillstånd eller psykisk ohälsa *(Hjern & Manhica 2013)*.

Cirka 430 000 av samtliga barn under 18 år i Sverige år 2018 har någon gång under sin uppväxt bott med en förälder eller vårdnadshavare som har alkoholproblem. Detta motsvarar vart femte barn. 15 procent av alla barn i Sverige, alltså 320 000, har påverkats negativt i någon utsträckning av att ha vuxit upp med minst en förälder med alkoholproblem.

Forskarna beräknar även att det finns 75 000 barn till föräldrar med mycket svåra alkoholproblem som har krävt sjukhusvård eller som till och med lett till dödsfall.

Barnens svårigheter och behov

Barn i missbruksmiljö är inte en enhetlig grupp med samma svårigheter, problemnivå och behov. Men det finns gemensamma faktorer.

En forskningsöversikt, omfattande tio vetenskapliga studier *(Peleg-Oren & Teichman 2006)*, visar att barn till föräldrar med missbruk/beroende har en ökad risk för ett spektrum av problem: känslomässiga, kognitiva, beteendemässiga och sociala. Risken blev större om föräldrarna inte enbart använde alkohol utan också narkotika.

Ett forsknings- och utvecklingsprojekt kring skolans förmåga att upptäcka och ge stöd till ungdomar som växer upp med missbruk, innehåller intervjuer där ungdomar beskriver att de har haft svårt att koncentrera sig i skolan. Ungdomarna berättar även att de har varit våldsamma och destruktiva i skolan samt har en omfattande frånvaro *(Alexanderson m fl 2017)*. I en rapport från barnrättsorganisationen Maskrosbarn framkommer det att ungefär sju av tio elever vars föräldrar har ett missbruk, psykisk ohälsa eller utsätter dem för våld upplever att deras hemsituation har påverkat skolarbetet negativt. Fyra av tio har någon gång funderat på att hoppa av skolan på grund av hur de har det *(Maskrosbarn 2019)*.

Att växa upp med missbruksrelaterade svårigheter i hemmet är en riskfaktor i en väv av risk- och skyddsfaktorer. Den totala risken ökar om flera riskfaktorer tillkommer *(Eiden m fl 2004; Fals-Stewart m fl 2004)*. Olika skyddande faktorer kan på motsvarande sätt minska effekten av föräldrars missbruk. Det är väl känt att skolframgång är en skyddsfaktor *(Bremberg 2008; Fletcher m fl 2008; Maskrosbarn 2019)*.

En nationell kartläggning visar att barn som under sin uppväxt levt med en vuxen med missbruksproblem utgör en särskilt utsatt grupp när det gäller våld och övergrepp. Av dessa barn hade 77 procent varit utsatta för någon form av misshandel, jämfört med 26 procent bland dem som lever i familj utan missbruk *(Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2016)*.

I Sverige beräknar man att cirka 1 000 barn per år påverkas av missbruk redan innan de föds, i och med att fosterutvecklingen har påverkats av alkohol *(CERA, IOGT-NTO m fl 2020)*. Symtomen från centrala nervsystemet kan likna symtomen vid olika typer av neuropsykiatriska tillstånd, till exempel ADHD eller olika former av autism. Problematiken, som impulsivitet och förmågan att reglera exempelvis aggressivitet, påverkar ofta skolan och fortsätter in i vuxenlivet *(Rangmar & Fahlke 2013)*.

Utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv medför gruppen barn som anhöriga till föräldrar med psykisk sjukdom eller missbruk av alkohol och narkotika stora kostnader. Forskargruppen bakom en hälsoekonomisk studie av samhällets långsiktiga kostnader beräknar merkostnaden till minst 35 miljarder kronor per år *(Hovstadius m fl 2015)*. För en svensk

Att växa upp med missbruksrelaterade svårigheter i hemmet är en riskfaktor i en väv av risk- och skyddsfaktorer.

mediankommun (cirka 15 200 invånare året då studien gjordes) blir merkostnaden betydande; cirka 58 miljoner kronor årligen.

Den vuxnes missbruk kan ha påverkat barnets personlighet på djupet eller lett till psykiska problem. Svårigheterna finns kvar även sedan missbruket av någon anledning upphört, för vissa en lång tid därefter *(Alexanderson & Näsman 2017)*.

Oavsett ålder och om de har tydliga problem eller ej bör hela gruppen av barn till föräldrar inom missbruks- och beroendevården ses som en riskgrupp. Det menar forskarna bakom en kartläggning av barn till föräldrar i missbruksmiljö om hur de mår och vilka som får stöd *(Leifman & Raninen 2014)*. ”Man tappar i tid och agerar först när problemen blivit större, allvarligare och mer manifesta”, konstaterar de i rapporten.

Hur ser då stödet ut idag?

Insatsernas omfattning, tillgänglighet och effekt

Stödgrupper för barn som lever med missbruk kom igång under början av 1990-talet. Stödgrupper beskrivs ofta som pedagogisk verksamhet med terapeutisk effekt. Enligt Socialstyrelsen fanns det år 1993 tio pågående stödgruppsverksamheter. Resultaten från Junis årliga kommunenkät sedan 2004 visar att fler kommuner kan erbjuda stödinsatser, men det betyder inte nödvändigtvis att fler barn nås av stödet och deltar i stödverksamhet.

CAN:s forskning *(Leifman & Raninen 2014)* visar att det i stor utsträckning gäller att bo i rätt län, där det finns strukturer och rutiner, för att få stöd. Det är dessutom främst de barn som själva har hunnit få problem som får stöd. Barn som har tydliga problem, exempelvis med att klara skolan eller är deprimerade, har fem gånger högre sannolikhet att få stödinsatser än de barn som inte har tydliga problem.

Av de svar vi har fått på Junis kommunenkät genom åren framkommer det att ett återkommande problem för dem som arbetar med stödgrupper är att rekrytera barn/ungdomar. En delförklaring till detta kan vi hämta i en undersökning från föreningen Maskrosbarn. Studien visar att många ungdomar tycker att det är svårt att hitta stödverksamheterna, att de ibland har namn som inte uppfattas som lockande samt att kopplingen till socialtjänsten inte alltid uppfattas som något positivt *(Maskrosbarn 2012)*.

Vad kan då sägas om effekten av stödet som ges? Kunskapen om effekter av stödgrupper och vissa andra insatser är otillräcklig, men pekar ändå mot att det är positivt för deltagarna *(Larm 2012; Skerfving 2014)*. Enligt en intervjustudie med barn och ungdomar i missbruksmiljö upplevs deltagande i stödgrupper som övervägande positivt *(Alexanderson & Näsman 2015)*. Forskarna ser dock ett behov av metodutveckling och

konstaterar att det är ett problem att stödgrupperna bara når ett fåtal av de barn som lever med missbruk.

Detta stöds av en kunskapsöversikt från Nationellt kompetenscentrum anhöriga, av utvärderade metoder och program för att ge stöd till barn och/eller förälder när en förälder är beroende av alkohol eller andra droger *(Järkestig, Berggren och Hansson 2016)*. Kunskapsöversikten visar på behov av ytterligare forskning där program följs upp över tid samt studier i vilka barn och unga ges möjlighet att bidra med information.

Metod

Den här redovisade studien är en enkätstudie och omfattar Sveriges samtliga kommuner. Junis har genomfört studien årligen sedan 2004. Vissa förändringar har skett i frågornas utformning. Avsikten är att, med deskriptiv statistik samt med möjlighet till kvalitativa kommentarer, ge en lägesbild och urskilja tendenser. Enkätens frågor har utgått från studiens syften. Det har bedömts angeläget att hålla nere antalet frågor, för att därigenom upprätthålla en hög svarsfrekvens. Frågorna har granskats av forskare inom området.

Fram till och med 2012 var frågorna inriktade på stödgrupper; från och med år 2013 frågas även om andra former av stöd. I årets enkät hade vi även med två frågor som rörde coronapandemins effekter på stödverksamheten *(se sidan 64)*. Syftet är inte i första hand att använda svaren som underlag för jämförelser med tidigare och kommande år, utan en möjlighet att ge en lägesbild och ta del av erfarenheter från denna period. I vilken mån liknande frågor kan återkomma, beror på pandemins fortsatta utveckling.

Enkäten har varit möjlig att fylla i på webben och på papper. Påminnelser har sänts upp till tre gånger till de kommuner som inte svarat. Utöver det har telefonkontakt även förekommit för att nå så hög svarsfrekvens som möjligt. Förnyad kontakt har tagits med uppgiftslämnare i vissa fall, per mejl eller via telefon, om svar varit inkompletta, svårtolkade eller starkt avvikit från tidigare års uppgifter. Avvikande för i år är att vi ringt mer för att få fler svar. I samband med frågorna har det funnits möjlighet att lämna kommentarer. Dessa har tagits med i resultatanalysen.

Resultat

Svarsfrekvensen bland kommunerna som avser år 2020 är drygt 87 procent, vilket motsvarar 254 av landets 290 kommuner.

Nedan redovisas en översiktlig bild av resultaten för respektive fråga från enkäten. Därefter följer en metod- och resultatdiskussion.

Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?

En övervägande majoritet av kommunerna, 96 procent, uppger att de hänvisar till någon form av stödverksamhet. Det resultatet ligger på en marginellt högre nivå än förra året. Elva kommuner uppger att de inte hänvisar till stöd, vilket är samma antal som under 2019.

De allra flesta kommunerna hänvisar till stödverksamhet som bedrivs i kommunal regi. Det är även vanligt att flera kommuner samverkar med varandra om gruppverksamhet. Mindre kommuner anser ofta att det egna underlaget är för litet, men tillsammans med närliggande kommuner kan de ordna en verksamhet. Några kommuner nämner även samverkan med regionen som bland annat innefattar regionens stöd vad gäller finansiering för kommuners stödverksamhet. Det förekommer också att verksamheten bedrivs av en ideell organisation eller privat företag. Svenska kyrkan nämns också, i vissa fall, som en ideell samarbetspartner.

Vilken typ av stödverksamhet erbjöds under 2020 till barn och unga i familj med missbruksproblem? [DIAGRAM 1]

De kommuner som besvarade enkäten ombads rangordna de tre vanligaste stödformerna som erbjöds under 2020 till barn och unga i familjer med missbruksproblem.

Fem år i rad har stödsamtal angetts som den mest förekommande stödformen. Under 2020 uppgav dock kommunerna att familjeinsatser är den vanligaste stödformen (199), följt av stödsamtal (197). I år har frågan haft svarsalternativet “familjeinsatser” vilket är ett vidare begrepp än det tidigare “familjegrupp”. Huruvida detta påverkat svaren utvecklas i Resultatdiskussion. Därefter återfinns stödgrupper (144). Kontaktfamilj/person är också relativt vanligt (83).

Andra alternativ, exempelvis elevhälsan (12) och läger (7) är betydligt ovanligare. Det kan möjligtvis bero på att de betraktas mer som komplement då kommunerna vill hitta en kombination av insatser som kan passa individen.

DIAGRAM 1

Vilken typ av stödverksamhet erbjöds under 2020 till barn och unga i familj med missbruksproblem?

FLER SVAR MÖJLIGA

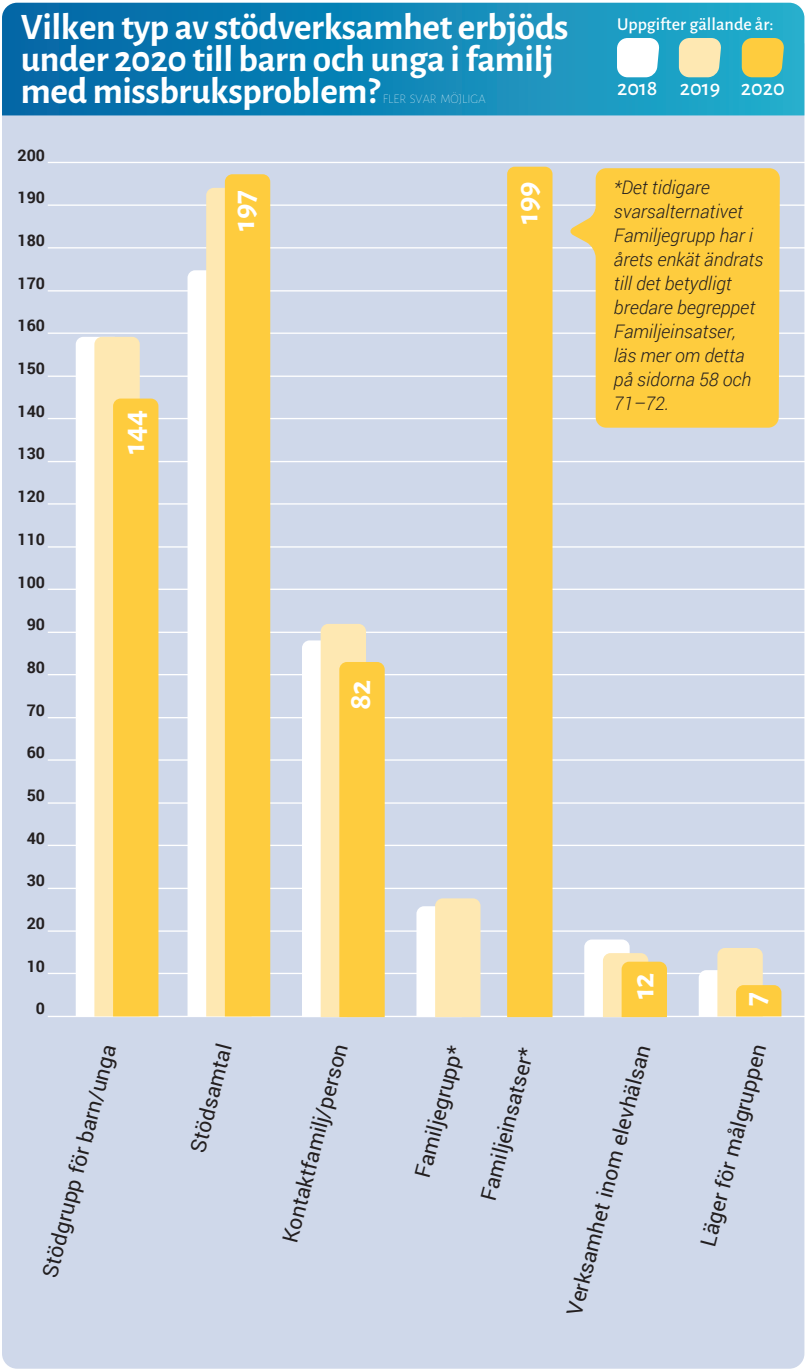

Skolan är en vanlig kontaktväg för att nå de barn som behöver gå i stödgrupp.

Ungefär hur många barn har deltagit i stödverksamheten under 2020?
224 kommuner av 254 har besvarat frågan om ungefär hur många barn som deltagit i stödverksamhet under 2020. Enligt de som besvarat frågan är det 3 469 barn som har deltagit i stödverksamhet av något slag. Kommentarerna till frågan visar på en stor osäkerhet kring siffrorna som anges. Somliga kommuner uppger ett exakt antal barn som deltagit i stödverksamhet, medan andra uppgiftslämnare inte kan uppge en tydlig siffra på grund av att de inte har tillgång till uppgifter som möjliggör det. Då får man besluta sig för om man ska uppge en kvalificerad gissning eller helt lämna frågan obesvarad. Bägge varianter förekommer i resultatet. Årets resultat är något högre än föregående år (3 244), då svarsfrekvensen var något lägre (drygt 81 procent).

Hur får ni kontakt med de barn som vill/behöver delta i stödverksamhet? [DIAGRAM 2]
De som svarade ombads att rangordna de fem vanligaste kontaktvägarna.

De allra flesta kommuner får kontakt med barnen genom socialtjänstens verksamhet för barn (194) och genom skolan (183). Det är även vanligt att kommunerna får kontakt med barnen genom socialtjänstens verksamhet för vuxna (147) och att enskilda vuxna söker stöd för barnen (129). 79 kommuner anger också att de får kontakt genom polisen. Kontakt genom förskola eller regionens verksamhet är ungefär lika vanligt, 56 respektive 55 kommuner har angivit dessa alternativ. 35 kommuner anger att barnen själva söker stöd. Kontakt via fritidshem eller förening är desto mer ovanligt då enbart elva respektive två kommuner angivit detta som en alternativ kontaktväg.

DIAGRAM 2

Hur får ni kontakt med de barn som vill/behöver delta i stödverksamhet?

FLER SVAR MÖJLIGA

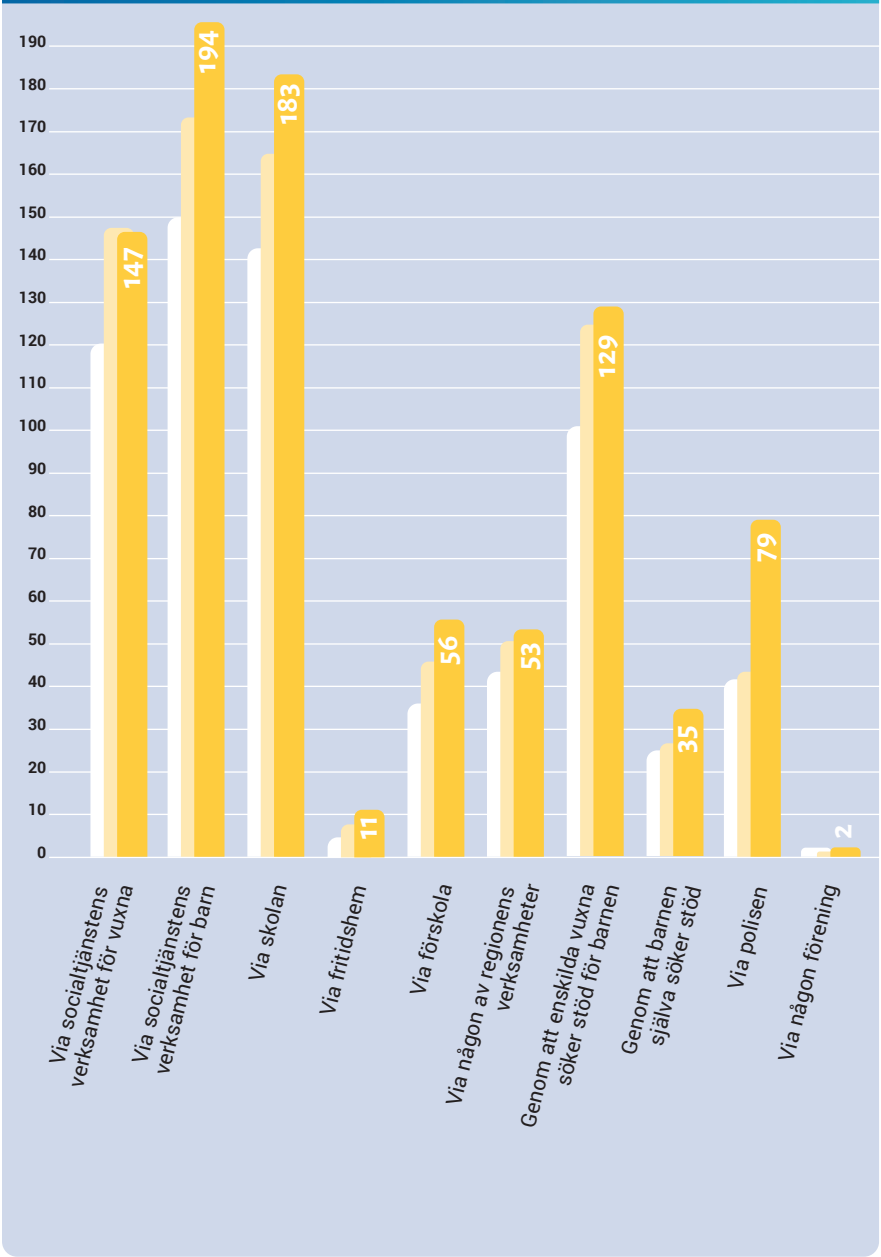

Har det skett några förändringar i stödverksamheten under 2020 (som inte har med pandemin att göra)?
Flertalet kommuner uppger att det inte skett några förändringar alls, som inte har med pandemin att göra. En del uppger dock ett antal förändringar, som är av såväl positiv som negativ karaktär ur verksamhetens synvinkel. En del kommuner nämner en ökning av personal och fler utbildade stödgruppsledare. Andra kommuner säger dock att det skett en minskning av personalstyrkan. Andra förändringar som skett är en utveckling av familjestöd samt nya arbetsmetoder som innefattar fler individuella/syskonmöten istället för gruppmöten. Några negativa förändringar som skett är inställda barngrupper. Andra kommuner har fortsatt bedriva barngrupper trots pandemin. Fler kommuner antyder att de fått skjuta fram gruppverksamhet på grund av restriktioner, och att de flesta förändringar som har skett beror på pandemin.

Vilka tre åtgärder anser du är viktigast för att utveckla stödet till barn och unga i familjer med missbruksproblem? [DIAGRAM 3]
De som svarade ombads att rangordna de tre viktigaste åtgärderna.

Ökad samverkan mellan kommunala instanser är, liksom de senaste åren, det som flest respondenter (168) anser vara den viktigaste åtgärden för att utveckla stödet. Det nästa vanligaste svaret är ökad informationsspridning (129). Därefter kommer politiska prioriteringar (125), följt av ekonomiska resurser (120). På femte plats återfinns fler utbildade stödgruppsledare (82). 32 kommuner har svarat att det kan vara positivt att erbjuda annan typ av verksamhet.

DIAGRAM 3

Vilka tre åtgärder anser du är viktigast för att utveckla stödet till barn och unga i familjer med missbruksproblem?

FLER SVAR MÖJLIGA

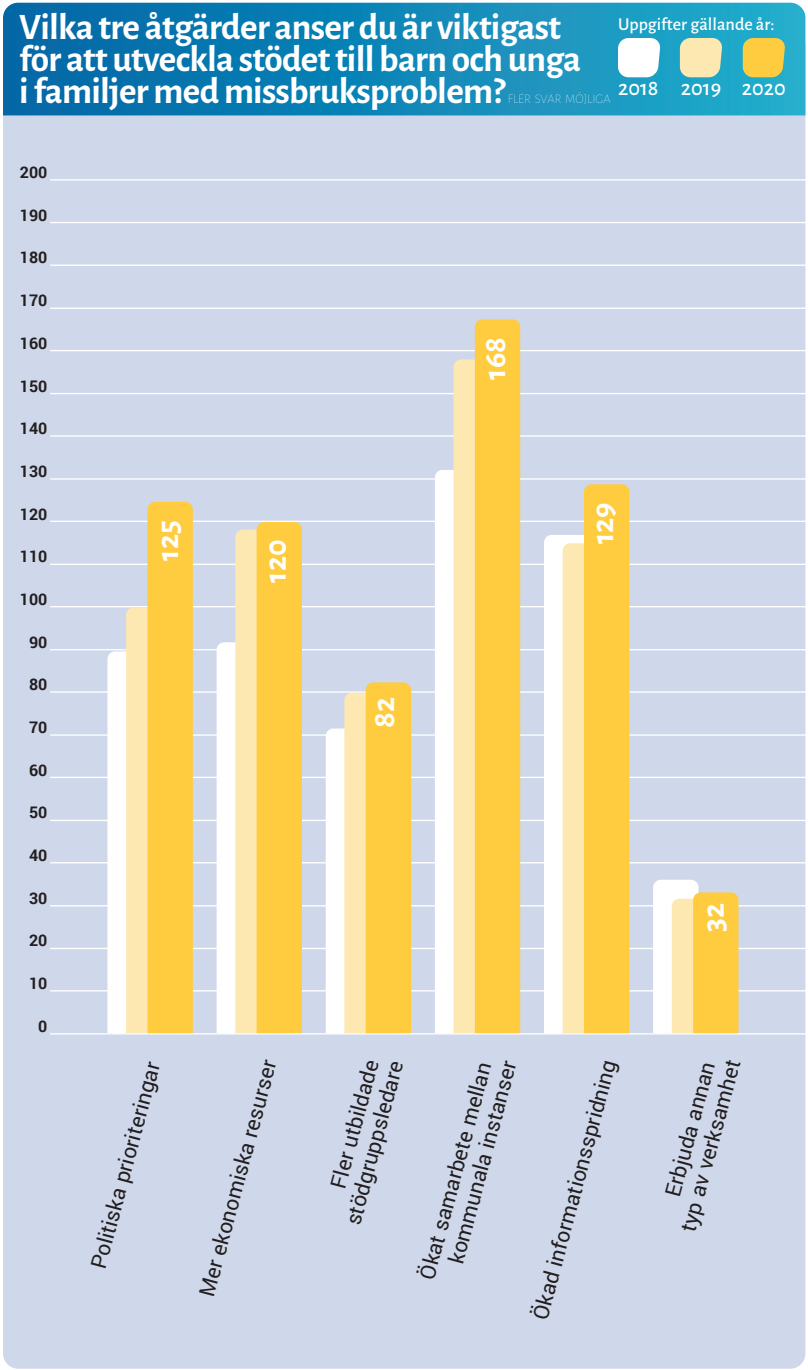

Hur har corona-pandemin påverkat kommunernas stöd?

Restriktionerna kring coronapandemin påverkar kommuners och andra aktörers stödverksamhet. För att få en bild av pandemins effekter på stödet till barn i familjer med missbruk under 2020 hade Junis i årets enkät två extra frågor. Den första frågan handlar om huruvida pandemin inneburit några förändringar i stödverksamheten, och vilka lärdomar som i så fall har dragits. Totalt 219 kommuner har svarat på frågan. Av dessa svarar 166 att pandemin har inneburit förändringar, medan 50 svarar nej. Tre kommuner vet inte om några förändringar i stödverksamheten har skett.

NÄR DET GÄLLER GRUPPVERKSAMHETER har de på flera håll i landet legat nere, under delar av eller hela pandemiperioden. Det finns också många kommuner som har bedrivit stödgrupper men med minskat antal deltagare och träffar, och i delvis nya former. ”När vi ställde in periodvis så blev det tydligt hur den insatsen saknades”, konstaterar en kommun.

De minskade möjligheterna till gruppverksamhet har på många håll istället lett till fler individuella insatser i form av enskilda samtal. Många respondenter tar upp nya arbetsmetoder, bland annat fler digitala möten och färre fysiska. Flera kommuner pekar på positiva effekter av de förändrade arbetssätten. Somliga menar att digitala möten har förbättrat kontakten med barnen, och att de digitala mötena exempelvis har resulterat i färre återbud vad gäller familjesamtal. Vissa kommuner tycker att digitala möten har varit ett bra verktyg för att hålla kontakt, men i de flesta fall påpekas att det fysiska mötet är att föredra, eftersom det blir svårare att skapa en relation till barnet genom digitala möten. Någon påpekar att digitala lösningar inte är optimalt men att det är bättre än utebliven kontakt. Det finns även exempel på att stödgruppsledarna har hållit kontakt med barnen varje vecka via brev.

Andra förändringar är fler utomhusaktiviteter, antingen i grupp eller enskilt i form av ”walk-and-talk”, där stödinsatsen sker genom promenader.

EN ÖVERGRIPANDE EFFEKT av pandemin är att det varit färre och begränsade kontaktytor för att nå de barn som är i behov av stöd. Det kan gälla besök i skolor, öppen verksamhet och liknande. Flera kommuner upplever att färre hembesök och fysiska möten resulterar i minskad insyn kring utsatta barns välbefinnande, och att man inte har möjlighet att fånga

upp barn som far illa i den utsträckning man önskar. Vissa ser tecken på att missbruket har ökat som en följd av hemarbete och karantän, och att föräldrar med missbruk får mindre behandling. Pandemin har resulterat i ett mer sårbart läge. Vissa respondenter menar att belastningen hos socialtjänsten har ökat och att man har fler ärenden med mer komplexitet. En kommun svarar att man under 2020 fått in dubbelt så många orosanmälningar som rör missbrukande föräldrar och barn som far illa. Ytterligare några kommuner tar upp att orosanmälningarna ökat, och även att de ändrat karaktär. Exempelvis påpekar en kommun att orosanmälningar från skolan har minskat märkbart, men ökat desto mer från polisen. En annan respondent belyser fler inkomna våldsärenden mot barn, där missbruk spelar en stor roll. Andra exempel är fler orosanmälningar som har resulterat i att kommunerna inte hunnit ta sig an alla ärenden i tid, och att barn har tvingats vänta på sin insats till följd av pandemin.

Ytterligare en negativ effekt av pandemin är att barnens fritidsaktiviteter begränsats, vilket leder till att redan utsatta barn hamnar i en ännu mer utsatt situation då de inte kan komma ifrån en jobbig tillvaro i hemmet.

VI STÄLLDE ÄVEN FRÅGAN om stödinsatserna har nått fler, färre eller oförändrat antal barn under pandemin. Trots att en stor del av svaren belyser de negativa effekterna av pandemin och vissa svårigheter med de nya arbetsmetoderna, menar de flesta kommuner av dem som besvarat frågan (116 stycken) att de varken når fler eller färre barn med sina stödinsatser nu än innan pandemin. 60 kommuner svarar att de inte vet om man nått fler, färre eller oförändrat antal barn, 49 kommuner hävdar att man nått färre och 21 att man nått fler.

DIAGRAM 4

Har pandemin inneburit att ni nått fler, färre eller oförändrat antal barn och unga med era eventuella stödinsatser?

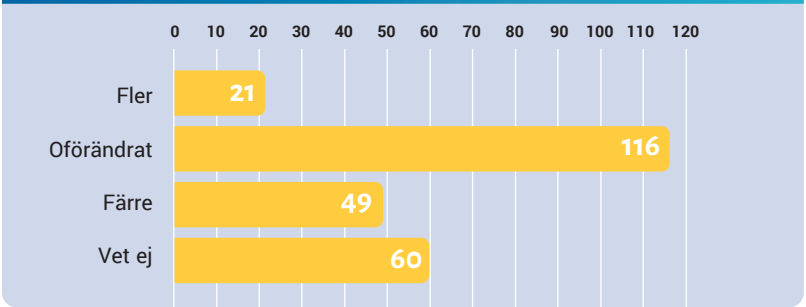

Diskussion

I detta avsnitt relateras resultaten till tidigare kunskap inom området.

Metoddiskussion

En övervägande majoritet av kommunerna som besvarat årets kommunenkät har valt att svara via ett webbformulär. Ett fåtal kommuner har valt att svara på en pappersenkät och därefter scanna och mejla in den. I de fall där kommunerna belyser svårigheter med att besvara enkäten verkar det ofta handla om bristande underlag för att kunna ge ett rättvisande svar om sin verksamhet, snarare än om exempelvis tekniska problem, även om det också förekommit vid enstaka fall.

VISSA KOMMUNER UPPGER exakta siffror på hur många barn som deltagit i den stödverksamhet som kommunen hänvisat barn/unga i familjer med missbruksproblematik till under år 2020. Eftersom stor del av året präglats av coronapandemin uppger flera kommuner att de tvingats ställa in stödverksamhet i form av grupper och att färre barn än vanligt deltagit i stödverksamhet. Barngrupper har inte kunnat erbjudas i samma omfattning som tidigare, utan istället har individuellt stöd erbjudits *(läs mer om pandemins effekter på sidan 64)*. Flera kommuner menar att inställda grupper har resulterat i att nästan alla insatser varit individanpassade och att det därför är svårt att följa upp statistik.

En del kommuner svarar att de erbjudit både grupper och individuellt behovsprövat stöd. Vissa kommuner anger exakta siffror på barn som deltagit i stödgruppsverksamhet och barn som fått enskilda stödsamtal, relaterat till just missbruksproblematik i hemmet, medan andra kommuner anger en uppskattad siffra men med viss osäkerhet. Flera kommuner påpekar att det är svårt att uppskatta på grund av att kommunen har verksamhetssystem där hänvisade insatser inte är registrerade. Andra säger att de inte innehar beslutsfattande gällande insatser och att det inte går att få fram någon statistik, vilket de också betraktar som ett utvecklingsområde. En del av de kommuner som påpekar att ingen statistik förs väljer att inte uppskatta antalet barn som deltagit i stödverksamhet. Tre av frågorna i enkäten kräver en rangordning av svarsalternativen, de svaren redovisas i diagram. En sådan rangordning verkar en del respondenter ha svårt att göra.

SVÅRIGHETERNA ATT BESVARA frågorna kan anses intressanta i sig. Det kan naturligtvis ha att göra med brister i hur frågorna är formulerade. Vi kan i resultatet av årets enkät exempelvis urskilja att familjeinsatser är den vanligaste stödformen. En teori är att denna stödform inte ökat

så mycket som det verkar, även om den säkert ökat till viss del. En trolig förklaring är att formuleringen i enkätfrågan detta år gällde ”familjeinsatser” istället för som tidigare ”familjegrupp” och att det på grund av detta vidare begrepp varit fler insatser som passat in i svarsalternativet.

I ARBETET MED ATT SAMMANSTÄLLA ENKÄTEN lägger vi på Junis stor kraft på att följa upp samtliga enkätsvar för att få fram en så komplett bild som möjligt av den stödverksamhet som erbjuds barn och unga.

Resultatdiskussion

Under de år Junis har gjort denna enkätundersökning har medvetenheten ökat när det gäller behovet av stöd till barn som växer upp i familjer med missbruksproblematik. Vi noterar att det blivit fler kommuner som erbjuder olika former av stöd. De senaste åren har antalet barn och unga som rapporterats få stöd befunnit sig mellan 2 000 och drygt 3 000 barn. I år är antalet 3 468 barn, vilket är något högre än förra året då 3 244 rapporterades deltagit i stödverksamhet. Det kan möjligen förklaras av att fler kommuner än tidigare har svarat i år, 254 mot förra årets 236. Sett till det totala antal barn som kan behöva stöd är detta dock fortsatt en liten andel *(se Bakgrund)*.

HUR NÅR VI de barn som behöver stöd? Även i årets enkät får vi svar som tyder på att det är svårt att få barn till verksamheten, men det finns också kommuner som jobbar på bred front med att nå ut och som lyckas väl med detta. Samverkan är ett nyckelord som ofta återkommer och som efterfrågas. Det handlar om samverkan mellan socialtjänstens olika enheter men även med andra instanser inom kommunen. Det förekommer också samverkan mellan socialtjänsten och ideell sektor. Svenska kyrkan nämns återkommande som en samarbetspartner. Likaså är det vanligt att samarbeta med/köpa tjänst av närliggande kommun, och med regionalt samarbete.

LIKSOM TIDIGARE ÅR blir det tydligt att det stöd som erbjuds barn som växer upp med missbruk skiljer sig mycket åt i landet. Det handlar om allt från vilken sorts stöd som finns och vem som bedriver verksamheten till vilka möjligheter barnen har att ta del av stödet. Många fler än tidigare nämner orosanmälningar som en väg in till att socialtjänsten startar en utredning, vilket leder till att barnen så småningom får stöd. Vår enkät indikerar att det vanligaste sättet för barnen att komma till någon form av stödverksamhet är genom en kontakt med socialtjänsten, även om

Barnen behöver få prata om den problematik som är specifikt kopplad till alkohol och andra droger.

det inte alltid är socialtjänsten som bedriver själva stödverksamheten. Det finns kommuner som påpekar att stödet enbart kan ges barn via bistånd, efter att utredning har gjorts av socialtjänsten. Dessa är dock något färre i år. I några kommuner kan barnen själva söka direkt till stödgrupperna, och inget biståndsbeslut krävs, se exempelvis artikeln om Pelikanen i rapport 2020.

AVSAKNAD AV STATISTIKUPPGIFTER om barn som får stöd förklaras av vissa kommuner med att det är svårt att uppskatta på grund av kommunens verksamhetssystem där hänvisade insatser inte är registrerade, och att det således är svårt att få fram statistik. Ett antal kommuner uppger också att gruppverksamhet måste vara biståndsbeslutad för att statistik ska gå att få fram. Men även de insatser som görs efter beslut om bistånd tycks för vissa vara svårt att ge uppgifter om, eftersom de inte kodas så att det framgår att det innefattar insats för barn till missbrukande förälder eller annan problematik. Samtidigt är det flera kommuner som har kunnat ange tydliga och exakta siffror på antal barn som deltagit i exempelvis stödgrupp och individuella insatser, utan biståndsbeslut. Ibland har vi även fått svar som talar om hur många pojkar respektive flickor som deltagit i stödverksamheten. Ett antal kommuner uppger att det är svårt att ta fram siffror eftersom statistik finns på olika ställen.

VARFÖR DET ÄR så stora skillnader i om respondenterna kan, eller anser sig kunna, ge svar på enkätens frågor går inte att avgöra utifrån de resultat vi fått in. Ett fåtal uttrycker att frågorna är svåra att besvara, och att

det saknas viktiga svarsalternativ i vissa frågor. På frågor som ska rangordnas har en del svarat att det är svårt att göra det då det sammanhållande arbetet är viktigast. Vi ställer oss dock frågan vad det leder till att socialtjänsten inte själva vet t ex hur många barn som får stöd kopplat till missbruk i familjen samt vilka stödinsatser som är genomförda. Att barnen är osynliga i statistiken är knappast en tillfredsställande situation. Hur ska chefer och politiker kunna fatta beslut om en verksamhet där varken behov, insatser eller resultat är synliga eller anses gå att redovisa?

ATT VARA EN kommun med få invånare behöver inte vara ett hinder för att kunna bedriva stödgrupp eller annan stödverksamhet. Vissa kommuner har löst detta genom att samverka kring stödgruppsverksamhet. Variationerna i antalet barn som får stöd kan inte förklaras enbart med kommunernas storlek. Det verkar helt enkelt som om vissa kommuner hittat sätt att rekrytera deltagare på, och att samverka inom kommunen, medan andra inte gjort det. En vanlig stödform som redovisas är stödsamtal. Till skillnad från stödgrupper, som kan kräva ett visst antal deltagare för att genomföras, bör enskilda samtal, kontaktfamilj/person och familjeinsatser rimligtvis vara möjliga att genomföra för alla kommuner, oavsett storlek.

Några kommuner anger att de har gemensamma stödgrupper för barn med olika stödbehov, som våld i familjen, psykisk ohälsa och liknande. Det är positivt att barnen får stöd, men det är viktigt att poängtera hur viktigt det kan vara för barnen att de får prata om den problematik som är specifikt kopplad till alkohol och andra droger.

BARN I MISSBRUKSMILJÖ är, precis som andra människor, olika. Exempelvis tilltalas inte alla av, eller upplever sig bli hjälpta av, stödgrupp som stödform. Det är därför viktigt att flera olika sorters stöd erbjuds. Oavsett vilken stödform som barnen har erbjudits och valt att delta i kan vi slå fast att det bara är en bråkdel av alla som växer upp i familjer med missbruk som nås av stöd. Tröskeln till att hitta och få stöd behöver därför bli betydligt lägre än vad den är idag.

I VILKEN MÅN förmår stödverksamheten nå de barn som inte redan är ”kända” av socialtjänsten? Om en verksamhet inte lyckas rekrytera deltagare hjälper det inte hur bra den är. En förutsättning för barn att själva kunna söka stöd, är att känna till att stödverksamheten överhuvudtaget existerar. 183 kommuner uppger att det näst vanligaste sättet att nå barn som är i behov av stödverksamhet sker via skolan. 129 kommuner svarar att det behövs ökad informationsspridning. Ett antal kommuner uppger att det behövs mer information till både de som utreder inkomna orosanmälningar samt till personal på skolor och förskolor i frågan för att

de ska uppmärksamma barnen i högre grad. På grund av pandemin har många kommuner inte haft samma informationsspridning på skolor som de brukar.

En undersökning från Systembolaget bekräftar att det behövs mer information och kunskap om stödverksamhet i skolan. Undersökningen visar att sju av tio lärare har misstänkt att en elev har en förälder eller vårdnadshavare med alkoholproblem, men endast var femte av dessa lärare har anmält sin oro till socialtjänsten. Många av dem menar att skolverksamheten inte erbjuder det stöd de skulle behöva för att hjälpa utsatta barn *(Systembolaget 2017)*.

Med tanke på barns och ungdomars användande av sociala medier borde det vara intressant för kommunerna att i större utsträckning använda dessa verktyg för att sprida kunskap om stödverksamhet och få kontakt med unga. Det är inte minst av stor vikt att vuxna som i olika sammanhang möter barn och familjer känner till vilket stöd som finns att få. De som jobbar med stöd till barn i missbruksmiljö talar ofta om vikten av att tala klarspråk om missbruket. Här finns det mycket att förändra.

I VILKEN UTSTRÄCKNING har socialtjänsten rutiner som faktiskt synliggör barnen och som synliggör missbruket? Får exempelvis de vuxna som kommer till socialtjänstens missbruksenhet frågan om de har barn? I vilken utsträckning får de barn som är föremål för utredning, oavsett anledning, frågor som kan ge svar på om det förekommer missbruk i familjen? Om utredaren inte uppmärksammar missbruket så fortsätter barnet att leva i en situation där det riskerar att fara illa. I en intervjustudie med ungdomar som har haft kontakt med socialtjänsten säger 80 procent att de inte har fått berättat för sig vad deras förälder har för sjukdom, diagnos eller problematik *(Maskrosbarn 2012)*.

EN STUDIE VISAR att socialtjänstens vuxenenhet samt barn- och ungdomsenhet jobbade i ”parallella stuprör” och kunde utreda samma familj, ovetandes om varandra, och att systematiskt samarbete saknades *(Alexanderson & Jess 2015)*. Ökad samverkan inom kommunen lyfts mycket riktigt av flest kommuner som viktigast för att utveckla verksamheten.

Vi har genom åren sett flera exempel där samverkan mellan elevhälsan, övrig skolpersonal och socialtjänsten lett till att fler får stöd. Flera respondenter nämner också i kommentarer att samverkan sker, både med olika verksamheter inom kommunen, med närliggande kommuner, och inom regionen. En del kommuner belyser också behovet av utökad samverkan med framför allt skolan. Eftersom kommunerna fortsätter att lyfta behovet tolkar vi det som att det även framöver finns en hel del kvar att göra.

Det är viktigt att tala klarspråk om missbruket.

ENLIGT SVAREN PÅ vår enkät var familjeinsatser den mest förekommande stödformen till barn som lever i familjer med missbruk under 2020. Detta tror vi till stor del beror på att vi formulerat de föreslagna svarsalternativen annorlunda detta år. Det tidigare alternativet var familjegrupp och har de senaste åren varit den fjärde vanligast stödformen. Familjeinsatser är ett betydligt vidare begrepp.

Flertalet kommuner beskriver familjeinsatser som familjestöd/föräldrastöd med individuellt utformade insatser för den familj som är i behov av stöd från socialtjänsten, medan andra menar att familjeinsatser innebär samtalsgrupper med barn och vuxna. Insatsen som är individuellt utformad kan vara riktad till såväl barn som till föräldrar, och ske i socialtjänstens lokaler och/eller genom tillsyn i familjens hem för att säkerställa nykterhet. Familjeinsatser syftar till att stötta den vuxna att avstå från alkohol och andra droger, men ur ett familjeorienterat synsätt. Det kan innebära praktiskt stöd i hemmet eller samtalsstöd med barn och/eller föräldrar. Ett fåtal kommuner uppger att familjeinsatser berör alla bakgrundsorsaker, och att det inte finns några specifika insatser som riktar sig till familjer som enbart handlar om missbruksproblematik. Den kan även handla om till exempel våld, relationsproblematik eller psykisk ohälsa.

Den tydligaste skillnaden vi kan urskilja är att familjeinsatser inte per automatik behöver innebära gruppverksamhet, utan att det är mer individuellt utformade insatser för enskilda familjer.

När en förälder missbrukar påverkas hela familjen, och det borde därför vara naturligt att det finns stöd som vänder sig till hela familjen. I kommentarerna på vår enkät tas familjeorienterat arbetssätt upp som

exempel på viktiga sätt att förbättra stödet för barnen. Det är viktigt att dra lärdomar från utvecklingsarbete kring ett ökat familje- och barnperspektiv inom socialtjänst och missbruksvård.

Samtidigt är det viktigt att betona att det kan finnas behov av att barn kan få en stödinsats utan förälders medgivande. Detta är ett sätt att försäkra sig om barnets rätt till insats. En insats som involverar hela familjen bör heller inte missa den läkande effekt som det kan innebära för ett barn att träffa andra med liknande erfarenheter av att växa upp med missbruk och uppleva att man inte är ensam. Det är också viktigt att ha i åtanke att det som är bra för föräldern inte automatiskt är bra för barnet. Här är det viktigt att ha barnkonventionens tredje artikel i åtanke: vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

BARNS DELAKTIGHET, att de får komma till tals i de processer som rör dem, är nödvändig för att kunna stödja barn och deras föräldrar på rätt sätt, konstateras det i slutrapporten från Nationella samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvården *(Grefve 2017)*. I slutrapporten framkom det även att socialsekreterarna upplevde att de har ett stort behov av utbildning i hur man samtalar med barn, eftersom det var något de inte fick lära sig under socionomutbildningen. Detta bekräftas av Junis egen enkätundersökning med blivande socionomer *(Zetterqvist 2018)*.

Det är oroande att blivande socionomer saknar kunskap om hur de ska föra samtal om missbruk. Även en bred socionomutbildning måste kunna ge blivande socionomer tillräckliga färdigheter för att känna sig trygga med att kunna möta barnens behov. De socionomer som är ute i verksamheten behöver löpande få fortbildning.

PSYKOLOGEN FRID HANSEN vid norska Borgestadsklinikken påpekar att alla som kommer i kontakt med barn med exempelvis oro, koncentrations- och inlärningssvårigheter bör ta upp frågor om alkoholvanor. Vuxenvärlden behöver visa barnen att de får lov att prata om alkohol.

Skolan är en plats där de flesta barn vistas och det är i skolan som många av konsekvenserna av missbruk i familjen kan bli tydliga. För barn i förskoleåldern kan förskolepersonalen vara de enda vuxna utanför familjen som de möter återkommande, vilket innebär att förskolepersonalen har ett stort ansvar för att agera om de känner oro för ett barn.

Alla som arbetar med barn och unga har en lagstadgad skyldighet att samverka för att ge stöd till barn i utsatta situationer. Bestämmelserna finns bland annat i socialtjänstlagen, skollagen och hälso- och sjukvårdslagen. Barnkonventionen som är svensk lag sedan 2020 ökar kraven på kommuner och regioner att säkerställa barns rättigheter och ta hänsyn till vad som är barns bästa.

JUNIS UNDERSÖKNINGAR AV grundlärarutbildningen samt förskollärarutbildningen *(Zetterqvist 2017)* visar att väldigt få blivande grundskollärare och förskollärare får undervisning om barn i familjer med missbruk. Eftersom problem i familjen även kan påverka inlärningen är detta särskilt anmärkningsvärt.

Enligt en enkätundersökning gjord av barnrättsorganisationen Maskrosbarn upplever 68 procent av lärarna svårigheter med att prata med sina elever om deras hemsituation och hur de mår. Inom elevhälsan är det 40 procent som tycker att detta är svårt. I samma undersökning svarade skolelever att de önskar att man i skolan ska prata mer öppet om dysfunktionalitet i familjer och utbilda i ämnet. Lärarna spelar en viktig roll eftersom det är dem som eleverna träffar mest i skolan *(Maskrosbarn 2019)*.

Att leva med stress under lång tid, exempelvis på grund av missbruk i familjen, påverkar lärandet. Det finns med andra ord behov av att pedagoger får grundläggande kunskap om missbruksproblematik. En sådan kunskap skapar förutsättningar för fler barn att klara skolan. Det finns även behov av kompetensutveckling och löpande fortbildning.

Skola och förskola skulle dessutom i betydligt större utsträckning än idag kunna vara en arena för att nå barn med information om stödverksamhet.

UTIFRÅN FORSKNINGEN *(se Bakgrund)* och resultatet av årets kommunenkät vill vi särskilt lyfta fram några saker som vi anser behöver utvecklas:

- Rekryteringen av deltagare till verksamheterna är problematisk. Här kan ökad samverkan vara en nyckel. Det finns även behov av att nå fler barn än de som redan är ”kända” av socialtjänsten.
- Det finns ett fortsatt stort behov av forskningsbaserad kunskap om stödverksamhet och erfarenhetsutbyte kring exempelvis lyckad rekrytering till stödgrupper. Utvärderingar om insatsernas effekt är också önskvärd.
- Barns delaktighet. Enligt barnkonventionen ska vuxna alltid ta reda på och ta hänsyn till vad som är barnet bästa. Dessutom behöver barnen komma till tals för att insatserna ska stämma överens med behoven. Insatser som är lättillgängliga och attraktiva för målgruppen bör utvecklas och spridas. Förbättringsarbetet för att öka barns och ungdomars delaktighet behöver fortsätta, även när det gäller stödformer för barn i missbruksmiljö.
- Ett familjeorienterat arbetssätt kan sannolikt ha en god effekt. I familjeorienterade arbetssätt är det viktigt att barns bästa tillgodoses. Det är angeläget att sprida resultaten av den forskning som pågår kring detta.
- Att klara skolan är en stark skyddsfaktor. Skolan behöver vara en trygg miljö med goda strukturer för att följa upp och hjälpa alla barn att nå

inlärningsmålen. Många skolor har behov av att skapa strukturer för förebyggande arbete där det finns tid och energi att se och lyssna på barnen. Skolan är en viktig arena för att upptäcka barn som har en utsatt hemsituation och hänvisa till olika former av stödverksamhet. För att uppnå detta behöver medvetenheten i skolan öka. Samverkan mellan skola, elevhälsa och socialtjänst behöver utvecklas.
- Yrkesgrupper som möter barn och unga behöver ha grundläggande kunskap om barn i missbruksmiljö, för att känna sig trygga med att möta barnens behov. Lärare, förskollärare och socionomer är centrala yrkesgrupper.

Resultatet av Junis enkät visar tydligt att behovet av samverkan är fortsatt stort, exempelvis mellan olika delar av socialtjänsten, mellan psykiatri för vuxna och stödverksamhet för barn, mellan skola/förskola och socialtjänst med mera. Vi ser positivt på det utvecklingsarbete som sker, inte minst kring hur man kan förstärka barnets perspektiv och delaktighet. Junis vill fortsätta att delta i samtalet om hur stödet till barn i utsatta familjesituationer ska kunna förbättras och hitta vägar till att fler barn faktiskt nås av det stöd som finns.

CORONAPANDEMINS EFFEKTER för barn kommer troligtvis märkas under lång tid, och kommer vara en utmaning för stödverksamheterna framöver. I våra särskilda enkätfrågor om pandemin kommer det fram att socialtjänsten fått minskad insyn kring utsatta barns välbefinnande, och att man har sämre möjligheter att fånga upp alla barn som far illa *(läs mer på sidan 64)*. Pandemin påverkar även möjligheterna att göra barn delaktiga i de insatser som berör dem. Under pandemins fortsättning, men också när den är över, krävs ett extra stort arbete för att säkerställa att utsatta barn får stöd. Resurser behöver läggas på att nå ut, men också på att se till att gott stöd finns för alla som behöver det.

Vi får heller aldrig glömma att det är missbruket hos den vuxne som får konsekvenser för barn. Här krävs åtgärder som minskar vuxnas dricka-nde och narkotikaanvändning – för barnens skull.

Läs mer: Tidigare rapporter kan läsas på Junis hemsida www.junis.se/rapport

STOCKHOLMS LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Upplands Väsby kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Vallentuna kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Familjeinsatser	10	25	20
Österåkers kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Värmdö kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödgrupp	Ej svar	Ej svar	1	Ej svar	15
Järfälla kommun	Ja	Ja	Ja	Kontaktfam./-pers.	Stödsamtal	Familjeinsatser	10	–	Ej svar
Ekerö kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Familjeinsatser	Ej svar	5	8
Huddinge kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödgrupp	31	60	30
Botkyrka kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	–	Familjeinsatser	60	0	15
Salems kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Kontaktfam./-pers.	30	20	20
Haninge kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	30	20	Ej svar
Tyresö kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödsamtal	Ej svar	Familjeinsatser	–	Ej svar	20
Upplands-Bro kommun	Nej	Ja	Ja	–	Stödsamtal	Stödgrupp	–	–	3
Nykvarns kommun[1]	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Öppenvård[1]	Stödsamtal	10	7	15
Täby kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Familjegrupp	Familjeinsatser	2	4	4
Danderyds kommun	Ja	Ja	Ja	Familjegrupp	Stödsamtal	Familjeinsatser	10	4	5
Sollentuna kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	Ej svar	7	Ej svar
Stockholms stad[2]	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödsamtal	Ej svar	27	–	Ej svar

1) Kommunen har här angett eget alternativ (öppenvård) som den vanligaste insatsen.
2) 2018 gäller svar från 5 av 14 stadsdelar.

UPPSALA LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Södertälje kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	34	50	80
Nacka kommun	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	Ej svar	46	Ej svar	Ej svar
Sundbybergs stad	Ja	Ej svar	Nej	–	Ej svar	Ej aktuellt	–	Ej svar	Ej aktuellt
Solna stad	Ja	Ja	Ja	–	Stödsamtal	Familjeinsatser	5	20	10
Lidingö stad	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	Ej svar	7	3
Vaxholms stad	Ja	Ej svar	Ja	Stödgrupp	Ej svar	Stödsamtal	–	Ej svar	5
Norrtälje kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	10	15	15
Sigtuna kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	3	11	10
Nynäshamns kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödgrupp	8	8	5
Håbo kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	10	3
Älvkarleby kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödgrupp	10	3	5
Knivsta kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	10	18
Heby kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Läger	Familjeinsatser	Ej svar	5	3
Tierps kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Uppsala kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	–	Familjeinsatser	Ej svar	–	Ej svar
Enköpings kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Familjeinsatser	19	10	50
Östhammars kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödsamtal	Ej svar	Familjeinsatser	8	Ej svar	30

SÖDERMANLANDS LÄN

ÖSTERGÖTLANDS LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Vingåkers kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	–	Stödsamtal	Ej svar	–	2
Gnesta kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	–	2	5
Nyköpings kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	87	100	40
Oxelösunds kommun	Ej svar	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	Ej svar	5
Flens kommun	Nej	Nej	Ja	–	–	Familjeinsatser	–	–	5
Katrineholms kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödsamtal	25	50	20
Eskilstuna kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödsamtal	Ej svar	8	10
Strängnäs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Familjegrupp	Ej svar	3	10	20
Trosa kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	5	5
Ödeshögs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	1	1	5
Ydre kommun	Nej	Ej svar	Ja	–	Ej svar	Stödsamtal	–	Ej svar	3
Kinda kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	10	10	10
Boxholms kommun	Ej svar	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Familjeinsatser	Ej svar	Ej svar	10
Åtvidabergs kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	40	10
Finspångs kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödgrupp	Ej svar	4	0
Valdemarsviks kommun	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	Ej svar	10	Ej svar	Ej svar
Linköpings kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödgrupp	76	160	170

JÖNKÖPINGS LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Norrköpings kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	60	54	43
Söderköpings kommun	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	Ej svar	7	Ej svar	Ej svar
Motala kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	18	14	32
Vadstena kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	–	8	Ej svar
Mjölby kommun	Ja	Ja	Ja	Kontaktfam./-pers.	Stödgrupp	Stödsamtal	–	45	40
Aneby kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	–	4
Gnosjö kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Familjeinsatser	–	5	2
Mullsjö kommun	Ej svar	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	Ej svar	3
Habo kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	–	Stödsamtal	1	–	0
Gislaveds kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Familjeinsatser	15	45	3
Vaggeryds kommun	Ej svar	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Familjeinsatser	Ej svar	Ej svar	7
Jönköpings kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	19	50	8
Nässjö kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödgrupp	Ej svar	9	14
Värnamo kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	10	10
Sävsjö kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödsamtal	Ej svar	Stödsamtal	5	Ej svar	6
Vetlanda kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödsamtal	Ej svar	Familjeinsatser	15	Ej svar	10
Eksjö kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Stödgrupp	12	20	20
Tranås kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödsamtal	Ej svar	5	10

KRONOBERGS LÄN

KALMAR LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Uppvidinge kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Ej svar	3	3	Ej svar
Lessebo kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Familjeinsatser	2	3	3
Tingsryds kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	10	5	10
Alvesta kommun	Ej svar	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	Ej svar	5
Älmhults kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödsamtal	Ej svar	Familjeinsatser	15	Ej svar	5
Markaryds kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Familjeinsatser	5	0	0
Växjö kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	3	9	29
Ljungby kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	6	5	30
Högsby kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	4	6
Torsås kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	0	1	1
Mörbylånga kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Hultsfreds kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	10	Ej svar
Mönsterås kommun	Nej	Ja	Ja	–	Stödsamtal	Stödgrupp	–	–	5
Emmaboda kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	1	4	3
Kalmar kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	25	20	20
Nybro kommun	Ej svar	Ej svar	Nej	Ej svar	Ej svar	Ej aktuellt	Ej svar	Ej svar	Ej aktuellt
Oskarshamns kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	38	58

BLEKINGE LÄN

GOTLANDS LÄN

SKÅNE LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Västerviks kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödgrupp	Ej svar	Familjeinsatser	6	Ej svar	5
Vimmerby kommun	Ja	Ej svar	Nej	Stödsamtal	Ej svar	Ej aktuellt	5	Ej svar	Ej aktuellt
Borgholms kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Familjeinsatser	10	2	2
Region Gotland	Ja	Ej svar	Ja	Stödgrupp	Ej svar	Stödgrupp	5	Ej svar	Ej svar
Olofströms kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	14	30	Ej svar
Karlskrona kommun	Ja	Ja	Nej	Stödgrupp	Stödsamtal	Ej aktuellt	–	13	Ej aktuellt
Ronneby kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Familjeinsatser	2	3	10
Karlshamns kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödgrupp	Ej svar	15	5
Sölvesborgs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	8	4	4
Svalövs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Familjeinsatser	6	20	6
Staffanstorps kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Familjeinsatser	15	7	4
Burlövs kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Kontaktfam./-pers.	Stödsamtal	Ej svar	20	5
Vellinge kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	12	11	8
Östra Göinge kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödsamtal	Ej svar	Stödsamtal	–	Ej svar	8
Örkelljunga kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Kontaktfam./-pers.	Ej svar	7	3	Ej svar
Bjuvs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	4	20	10
Kävlinge kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Familjeinsatser	20	5	30

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Lomma kommun	Ej svar	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	Ej svar	15
Svedala kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	–	Stödgrupp	7	–	7
Skurups kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	12	10	10
Sjöbo kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödsamtal	10	10	15
Hörby kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Kontaktfam./-pers.	20	25	15
Höörs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Familjeinsatser	2	3	10
Tomelilla kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	12	6	5
Bromölla kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	7	5	5
Osby kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Familjeinsatser	6	8	4
Perstorps kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Elevhälsan	Ej svar	Ej svar	20	Ej svar
Klippans kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödsamtal	2	8	10
Åstorps kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Familjeinsatser	35	17	10
Båstads kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	10	–	Ej svar
Malmö stad	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	60	60	50
Lunds kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	6	15	12
Landskrona stad	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	15	20	6
Helsingborgs stad	Ja	Ej svar	Ja	Stödgrupp	Ej svar	Stödgrupp	12	Ej svar	Ej svar

HALLANDS LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Höganäs kommun	Ja	Ja	Ja	Familjegrupp	Stödsamtal	Familjeinsatser	3	20	Ej svar
Eslövs kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödgrupp	Ej svar	11	20
Ystads kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	15	20
Trelleborgs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	12	18	20
Kristianstads kommun	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	Ej svar	0	Ej svar	Ej svar
Simrishamns kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	26	30	27
Ängelholms kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödsamtal	30	10	1
Hässleholms kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Familjeinsatser	10	20	15
Hylte kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	10	12	5
Halmstads kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	–	20	20
Laholms kommun	Ja	Ja	Ja	–	Stödgrupp	Familjeinsatser	–	20	10
Falkenbergs kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	30	20
Varbergs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	26	15	15
Kungsbacka kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	9	35	25
Härryda kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödsamtal	5	2	5
Partille kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	3	4	Ej svar
Öckerö kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Familjeinsatser	2	0	3

VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Stenungsunds kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödsamtal	Ej svar	10	20
Tjörns kommun	Ja	Nej	Ja	Stödgrupp	–	Familjeinsatser	8	–	12
Orust kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	10	10
Sotenäs kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödsamtal	Ej svar	Stödgrupp	2	Ej svar	20
Munkedals kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	1	4	3
Tanums kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödsamtal	Ej svar	Stödsamtal	5	Ej svar	23
Dals-Eds kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	10	12	3
Färgelanda kommun	Ej svar	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Familjeinsatser	Ej svar	Ej svar	5
Ale kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödsamtal	9	15	100
Lerums kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Vårgårda kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	10	1	10
Bollebygds kommun	Nej	Ja	Ej svar	–	Stödsamtal	Ej svar	–	25	Ej svar
Grästorps kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Essunga kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Karlsborgs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Kontaktfam./-pers.	2	10	10
Gullspångs kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödsamtal	Ej svar	Familjeinsatser	0	Ej svar	20
Tranemo kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Familjeinsatser	5	3	3

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Bengtsfors kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	10	Ej svar
Melleruds kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	Ej svar	8	Ej svar
Lilla Edets kommun	Ja	Ja	Ja	Kontaktfam./-pers.	Stödgrupp	Stödgrupp	10	12	8
Marks kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Familjeinsatser	–	10	20
Svenljunga kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	10	4	25
Herrljunga kommun	Ej svar	Nej	Ja	Ej svar	–	Familjeinsatser	Ej svar	–	Ej svar
Vara kommun	Nej	Nej	Ja	–	–	Familjeinsatser	–	–	5
Götene kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	Ej svar	3	Ej svar
Tibro kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	10	3
Töreboda kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödsamtal	–	4	2
Göteborgs stad	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödgrupp	–	70	50
Mölndals kommun	Nej	Ja	Ja	–	Stödsamtal	Ej svar	–	70	Ej svar
Kungälvs kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödgrupp	Ej svar	20	20
Lysekils kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Elevhälsan	Elevhälsan	1	2	0
Uddevalla kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Familjeinsatser	50	30	25
Strömstads kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Familjeinsatser	4	12	10
Vänersborgs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödgrupp	9	15	11

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Trollhättans stad	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Familjeinsatser	55	27	10
Alingsås kommun	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödsamtal	Ej svar	Ej svar	30	Ej svar	Ej svar
Borås stad	Ja	Ja	Nej	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej aktuellt	20	–	Ej aktuellt
Ulricehamns kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Familjeinsatser	Ej svar	8	10
Åmåls kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	5	5
Mariestads kommun	Ej svar	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Familjeinsatser	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Lidköpings kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	6	14	8
Skara kommun	Ej svar	Ej svar	Nej	Ej svar	Ej svar	Ej aktuellt	Ej svar	Ej svar	Ej aktuellt
Skövde kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	50	4	10
Hjo kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	2	3	3
Tidaholms kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	1	1	2
Falköpings kommun	Vet ej	Ja	Ja	–	Stödsamtal	Stödsamtal	–	5	20
Kils kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Stödsamtal	6	10	5
Eda kommun	Ja	Ja	Nej	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej aktuellt	25	5	Ej aktuellt
Torsby kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	–	Stödgrupp	6	9	14
Storfors kommun	Nej	Ja	Ja	–	Stödsamtal	Stödsamtal	–	2	6
Hammarö kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	2	10

ÖREBRO LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Munkfors kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	12	3	25
Forshaga kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	–	20	5
Grums kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Familjeinsatser	6	12	6
Årjängs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	10	10	15
Sunne kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Familjeinsatser	9	12	6
Karlstads kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	13	20	Ej svar
Kristinehamns kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	8	5	10
Filipstads kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	10	5	Ej svar
Hagfors kommun	Nej	Ja	Ja	–	Stödsamtal	Familjeinsatser	–	15	10
Arvika kommun	Ja	Ja	Ja	Kontaktfam./-pers.	Stödgrupp	Stödgrupp	25	30	25
Säffle kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Stödsamtal	13	20	7
Lekebergs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	–	Ej svar	5	–	Ej svar
Laxå kommun	Ja	Ja	Ja	Elevhälsan	Stödgrupp	Familjeinsatser	4	1	0
Hallsbergs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	10	8	10
Degerfors kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödsamtal	Ej svar	Stödsamtal	20	Ej svar	35
Hällefors kommun	Nej	Ja	Ja	–	Stödsamtal	Stödsamtal	–	–	0
Ljusnarsbergs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödsamtal	2	5	2

VÄSTMANLANDS LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Örebro kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödsamtal	100	97	103
Kumla kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Askersunds kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	10	8	10
Karlskoga kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	36	40	40
Nora kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	10	2
Lindesbergs kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Skinnskattebergs kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödgrupp	Ej svar	2	8
Surahammars kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	2	2	2
Kungsörs kommun	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	Ej svar	0	Ej svar	Ej svar
Hallstahammars kommun	Ja	Ja	Ja	–	Stödsamtal	Stödsamtal	–	10	7
Norbergs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Kontaktfam./-pers.	2	8	5
Västerås stad	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	100	100	250
Sala kommun	Ja	Nej	Ej svar	Stödsamtal	–	Ej svar	15	–	Ej svar
Fagersta kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	0	6	7
Köpings kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Familjeinsatser	10	30	20
Arboga kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Familjeinsatser	9	8	18

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Vansbro kommun	Nej	Ja	Ja	–	Stödsamtal	Stödsamtal	–	5	10
Malung-Säters kommun	Ja	Nej	Nej	Kontaktfam./-pers.	–	Ej aktuellt	0	–	Ej aktuellt
Gagnefs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	8	7	10
Leksands kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	26	10	15
Rättviks kommun	Ja	Ja	Ja	Familjegrupp	Familjegrupp	Familjeinsatser	0	0	4
Orsa kommun[3]	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Resursteam	Stödgrupp	8	10	8
Älvdalens kommun	Nej	Ej svar	Ja	–	Ej svar	Familjeinsatser	–	Ej svar	10
Smedjebackens kommun	Ej svar	Nej	Ja	Ej svar	–	Familjeinsatser	Ej svar	–	60
Mora kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödsamtal	Ej svar	Familjeinsatser	8	Ej svar	3
Falu kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	19	14	14
Borlänge kommun	Ja	Ja	Ej svar	Elevhälsan	Stödgrupp	Ej svar	10	20	Ej svar
Säters kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Kontaktfam./-pers.	10	5	0
Hedemora kommun	Ej svar	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	Ej svar	20
Avesta kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödsamtal	10	40	10
Ludvika kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	10	20	20

3) Kommunen har här angett eget alternativ (resursteam) som den vanligaste insatsen.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Ockelbo kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	2	1	2
Hofors kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Stödsamtal	20	5	15
Ovanåkers kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödgrupp	Ej svar	Stödsamtal	10	Ej svar	8
Nordanstigs kommun	Ja	Ja	Ja	Kontaktfam./-pers.	Stödsamtal	Familjeinsatser	–	15	15
Ljusdals kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	10	Ej svar
Gävle kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Stödgrupp	Ej svar	25	14
Sandvikens kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödgrupp	23	14	15
Söderhamns kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Familjeinsatser	13	15	12
Bollnäs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödsamtal	7	15	Ej svar
Hudiksvalls kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	14	15	30
Ånge kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödgrupp	Familjeinsatser	Ej svar	3	8
Timrå kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	–	10	25
Härnösands kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödsamtal	13	15	10
Sundsvalls kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Familjeinsatser	30	50	20
Kramfors kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	–	5	Ej svar
Sollefteå kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Örnsköldsviks kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	15	30	15

JÄMTLANDS LÄN

VÄSTERBOTTENS LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Ragunda kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Bräcke kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Stödsamtal	–	12	15
Krokoms kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödgrupp	Stödgrupp	15	4	3
Strömsunds kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	5	2	17
Åre kommun	Ej svar	Ja	Ej svar	Ej svar	Stödgrupp	Ej svar	Ej svar	10	Ej svar
Bergs kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Stödsamtal	4	6	20
Härjedalens kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Stödsamtal	3	6	10
Östersunds kommun	Ja	Ja	Ja	Stödgrupp	Stödsamtal	Familjeinsatser	25	45	80
Nordmalings kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	3	1	3
Bjurholms kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Vindelns kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	5	5	5
Robertsfors kommun	Ja	Ja	Ja	Elevhälsan	Stödsamtal	Ej svar	2	1	2
Norsjö kommun	Ja	Ej svar	Nej	Stödsamtal	Ej svar	Ej aktuellt	–	Ej svar	Ej aktuellt
Malå kommun	Ja	Ja	Ja	Kontaktfam./-pers.	Kontaktfam./-pers.	Ej svar	1	3	Ej svar
Storumans kommun	Ja	Ja	Ja	Elevhälsan	Stödsamtal	Familjeinsatser	20	10	5
Sorsele kommun	Nej	Nej	Nej	–	–	Ej aktuellt	–	–	Ej aktuellt
Dorotea kommun	Ja	Ja	Ja	Kontaktfam./-pers.	Stödsamtal	Familjeinsatser	4	4	2
Vännäs kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar

NORRBOTTENS LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?			Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under året? Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen.			Ungefär hur många barn har deltagit under året?		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Vilhelmina kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Kontaktfam./-pers.	Stödsamtal	15	12	12
Åsele kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	1	0	0
Umeå kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Familjeinsatser	Ej svar	40	6
Lycksele kommun	Nej	Nej	Ja	–	–	Stödsamtal	–	–	3
Skellefteå kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödgrupp	Stödgrupp	7	4	6
Arvidsjaurs kommun	Ja	Ej svar	Ja	Stödsamtal	Ej svar	Familjeinsatser	6	Ej svar	10
Arjeplogs kommun	Nej	Ja	Ja	–	Stödsamtal	Ej aktuellt	–	3	0
Jokkmokks kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Överkalix kommun	Nej	Ja	Ja	–	Stödsamtal	Familjeinsatser	–	2	2
Kalix kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Familjeinsatser	14	5	10
Övertorneå kommun	Ej svar	Nej	Ja	Ej svar	–	Stödsamtal	Ej svar	–	5
Pajala kommun[4]	Ja	Ja	Ja	Annat	Stödsamtal	Familjeinsatser	1	0	5
Gällivare kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	2	–	Ej svar
Älvsbyns kommun	Ja	Nej	Nej	Stödsamtal	–	Ej aktuellt	20	–	Ej aktuellt
Luleå kommun	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödgrupp	Ej svar	40	10	Ej svar
Piteå kommun	Nej	Ja	Ja	–	Stödsamtal	Familjeinsatser	–	18	60
Bodens kommun	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Stödsamtal	Stödsamtal	15	14	20
Haparanda stad	Ja	Ja	Ja	Stödsamtal	Kontaktfam./-pers.	Stödsamtal	38	10	10
Kiruna kommun	Ej svar	Ja	Ja	Ej svar	Stödsamtal	Stödsamtal	Ej svar	26	45

4) Kommunen har här angett eget alternativ 2018 (familjestödjare/hemma hos-insatser) som den vanligaste insatsen.

Litteratur

Om böckerna är slut på förlaget, kan de finnas på bibliotek, som e-bok eller ljudbok på digitala tjänster.

Fakta

Upptäckt och stöd: om barn till föräldrar med missbruksproblem
Karin Alexanderson, Elisabet Näsman, Studentlitteratur AB 2019

Familjer med missbruk – om glömda barn och glömda föräldrar
Anna-Bodil Bengtsson, Ingegerd Gavelin, Book in demand 2004

Lyssna på barnen
Barns funderingar kring vuxna och alkohol. Blå Bandet 2010

Du är en viktig vuxen i skolan / Du är en viktig vuxen i förskolan
Per Bøge & Jes Dige, svensk bearbetning Mia Berg och Monika Nyström, Randiga huset 2015

De glömda barnen
Margaret Cork, CAN 1984

Vara vettig vuxen
Elisabeth Hagborg, Sofie Ribbing, Gothia 2009

Barn i familjer med missbruksproblem
Frid A Hansen (red)
Studentlitteratur 1995

Flodhästen i vardagsrummet: om medberoende och om mötet med barnet inom oss
Tommy Hellsten, Verbum 1998

Du behövs som vuxen: en inspirerande bok för dina samtal med barn och unga
Petter Iwarsson, Gothia Fortbildning AB 2016

Samtal med barn och ungdomar: erfarenheter från arbetet på Bris
Petter Iwarsson, Gothia 2007

Samtal i skolan – en möjlighet till utveckling
Petter Iwarsson, Gothia Fortbildning 2014

Våga fråga, våga lyssna, våga agera
Madeleine Pousette, SKL Kommentus Media 2011

Barnkonventionen i praktisk tillämpning: handbok för socialtjänsten
Susann Swärd, Norstedts Juridik AB 2020

Barnkonventionen i praktisk tillämpning inom förskolan och skolan
Susann Swärd, Norstedts Juridik AB 2020

Djävulsdansen – bli fri från medberoende
Ann Söderlund, Sanna Lundell, Bladh by Bladh 2015

Djävulsdansen – studiematerialet
Bygger på tv-serien, NBV 2016.
Finns att ladda ner på www.nbv.se.

Vuxna barn till alkoholister
Janet G Woititz, Larson förlag 2002

När en förälder dricker för mycket
Med tillhörande studieplan.
Helena Wannberg, Junis 2020
Kan laddas ner på www.junis.se.

Skönlitteratur Vuxna

När kalla nätter plågar mig med minnen av hur det var
Jessica Andersson, Lena Katarina Swanberg, Albert Bonniers förlag 2009

Svinalängorna
Susanna Alakoski, Albert Bonniers förlag 2006

Håpas att du trifs bra i fengelset
Susanna Alakoski, Albert Bonniers förlag 2010

April i anhörigsverige
Susanna Alakoski, Albert Bonniers förlag 2015

Kriget är slut
Morgan Alling, Bokförlaget Forum 2010

Om någon vrålar i skogen
Malin Biller, Optimal Press 2010

Jag andas, alltså finns jag
Caroline Cederquist, Albert Bonniers förlag 2019

Vi har ju hemligheter i den här familjen
Therése Eriksson, Ponto Pocket 2011

Jag ska bara fixa en grej i köket
Moa Herngren, Wahlström & Widstrand 2011

Jag är Zlatan
Zlatan Ibrahimovic, David Lagerkrantz, Albert Bonniers förlag 2011

Bli min mamma igen
Åsa Jinder, Bonniers 1991

Jag blev frisk av kärlek
Cecilia Johansson, Vulkan förlag 2012

Bergsprängardottern som exploderade
Lo Kauppi, Norstedts 2007

Mig äger ingen
Åsa Linderborg, Atlas 2007

Jag äger min story
Henrietta Lysén, Visto förlag 2019

Jag älskar den pojken
Bosse Löthén, Telegram Bokförlag 2010

Du satt på Karlavagnen
Caroline Nylander, Forum 2013

Glöm mig
Alex Schulman, Bookmark förlag 2016

Århundradets kärlekssaga
Märta Tikkanen, Schildts & Söderströms 2015

Kärleksbarnet
Hillevi Wahl, Norstedts 2007

Hungerflickan
Hillevi Wahl, Norstedts 2010

Skönlitteratur Barn/ ungdom/unga vuxna

Jag blundar tills jag finns
Marie Björk, Idus förlag 2014

Allt mod jag har
Lisa Broberg, Olika förlag 2019

Alkohol, alkovråål
Elisabeth Hagborg, Alfabeta 1999

Gabriellas resa
Elisabeth Hagborg, Tove Hennix
Olika förlag 2009

Klara rädd för mamma med ryggsäcken
Eva Edberg, Idus förlag 2019

Vill inte gå hem
Therese Hercules, Hallgren & Björklund 2010

Ludde
Med tillhörande lärarhandledning.
Junis 2019

Varför svarar du inte när jag ringer, pappa?
Petra Jacobsson, dittbokförlag 2019

Fredagsmys
Lina Jansson, Opal förlag 2021

Billie: Avgång 9:42 till nya livet
Sara Kadefors, Bonnier Carlsen 2016

När mamma har druckit vin lagar hon inte mat
Sara Lind, Förlagshuset Siljans Måsar KB, 2015

Ariel tjugofyra/sju
Håkan Lindquist, Opal förlag 2020

Kylskåpsbolibompa: en bok om att bo i ett familjehem
Lisbeth Pipping, Vulkan 2015

Joy till världen
Viveka Sjögren, Libris förlag 2010

Imorgon är allt som vanligt
Lina Stoltz, Rabén & Sjögren 2014

Sara och den andra mamman
Olivia Trygg, Viktoria Olesen och Betty Regnström Larsson, Trygga Barnen 2011

Liten
Stina Wirsén, Bonnier Carlsen 2015

Kungen av Upp och Nerlandet: en saga för små och stora barn om missbruk i familjen
Ulla Zetterlind, Peder Osterkamp, Ulla Zetterlind förlag 2013

Varför har Hasse hare så blå öron?
Ulla Zetterlind, Peder Osterkamp, Ulla Zetterlind förlag, 2015

Studier och rapporter

Barn som anhöriga
Rapportserie från CHESS, Stockholms universitet/Karolinska Institutet i samarbete. *Finns att ladda ner hos Nationellt kompetenscentrum anhöriga, www.anhoriga.se*

Föräldrar i missbruks- och beroendevård och deras barn
Fördjupade analyser av data som samlats in av SKL, Sveriges kommuner och landsting, vid en kartläggning av föräldrar inom missbruks- och beroendevård i Sverige. CAN 2014. *Kan laddas ner på www.can.se*

Barndom och föräldraskap i missbrukets skugga
Karin Alexanderson, Elisabet Näsman, 2015. Slutrapport från Barn i missbruksmiljöer (BIM), Regionförbundet Uppsala län och Uppsala universitet. *Finns att ladda ner på www.regionuppsala.se*

Stödprogram riktade till barn och/eller föräldrar när en förälder missbrukar alkohol eller andra droger – en kunskapsöversikt, Barn som anhöriga 2016:4
Ulrika Järkestig Berggren & Elizabeth Hanson, Nationellt kompetenscentrum anhöriga 2016

Alkoholen och samhället, Tema: Alkoholens skador i andra hand, Rapport 2015/2016
Rapporterna i serien Alkoholen och samhället är utgivna av IOGT-NTO och Svenska Läkaresällskapet i samarbete med Forum Ansvar.
Finns att ladda ner på www.iogt.se

Alkoholen och samhället, Tema: Alkohol, graviditet och spädbarns hälsa – ett gemensamt ansvar, Rapport 2019
Utgiven av CERA, Svensk Sjuksköterskeförening, Svensk Förening för Allmänmedicin och Stiftelsen Ansvar för Framtiden samt IOGT-NTO.
Finns att ladda ner på www.iogt.se

Alkoholen och samhället, Tema: Alkoholen och coronapandemin: om människor, samhälle och politik, Rapport 2021
Utgiven av CERA, Svensk Förening för Allmänmedicin och Stiftelsen Ansvar för Framtiden, IOGT-NTO m fl.
Finns att ladda ner på www.iogt.se

Shit, den här människan bryr sig om mig!
Om skolans förmåga att upptäcka och ge stöd till elever som växer upp med föräldrar som har missbruksproblem, Alexanderson, Hammerin, Lind, Malmberg, Näsman & Stenhammar, Region Uppsala och Uppsala universitet 2017
Kan laddas ner på www.soc.uu.se

Barnets och ungdomens reform – Förslag för en hållbar framtid
Slutrapport från den nationella samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvården, Regeringskansliet 2017

Rättighetsbärare eller problembärare?
Barns rätt att komma till tals och socialtjänstens insatser, Heimer, Näsman & Palme 2017

Struggling with parenthood after an upbringing with substance abusing parents
Eva Landegren Tedgård, Lunds universitet 2018

Alkoholrapporten 2017 Tema: Alkohol, föräldrar och barn
Systembolaget 2017

Fråga hur vi mår, inte hur det går
Maskrosbarn 2019. *Kan laddas ner på www.maskrosbarn.org*

Futura01
Forskningsstudie från CAN och Karolinska Institutet som följer ungdomar som är födda och uppvuxna på 2000-talet. *Följ pågående studier om bland annat barn som växer upp med missbruk på futura01.se*

Junis undersökningar
Studier över vilken utbildning om barn till missbrukare som ges till blivande förskollärare, lärare respektive socionomer. Zetterqvist, M., Junis/CAN, 2017–2018.
Finns att ladda ner på www.junis.se

Kommunernas stöd till barn som växer upp i familjer med missbruk
Redovisning av Junis kommunenkät om stöd till barn som växer upp med missbruk. Även artiklar med goda exempel på verksamhet samt forskning. Årliga rapporter från 2005 och framåt.
Finns att ladda ner på www.junis.se

Filmer

sara.nu
Om tonåriga Sara som växer upp med missbruk. Producerad i samarbete mellan Fritid Stenungsund och Nösnäsgymnasiet Stenungsunds kommun, med hjälp av Pelikanen stödcentrum för barn i Stenungsund. *www.pelikanen.info.*

Svinalängorna
Om barns utsatthet för vuxnas missbruk. Baserad på Susanna Alakoskis bok med samma namn. Finns att köpa som dvd. *Kan även beställas för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.*

Sebbe
Sebbe är 15 år och älskar sin mamma för att han inte kan annat. Finns att köpa som dvd. *Kan även beställas med filmhandledning för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.*

Som en Zorro
Två bästa kompisar: den ene bor i fina huset och får allt han pekar på. Den andre bor med sin mamma, som dricker lite för mycket och har morgonrock hela dagarna. *Kan beställas med filmhandledning för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.*

Hasses dagbok
Hans Henrik Olsson är åtta år och skriver dagbok. Hans föräldrar är alkoholister. Genom dagboken får vi följa Hasses tankar och funderingar under några dramatiska månader. Animerad film av Johan Hagelbäck efter Siv Widerbergs bok Hasse. Årskurs F-2. *Kan beställas med filmhandledning för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.*

Isblomma
Om Isa vars pappa är beroende av alkohol. Vänder sig till ungdomar i åldern 13 år och uppåt. Bona Via & duR Film 2009, *www.bonavia.se.*

Mig äger ingen
En gripande men samtidigt varm och humoristisk berättelse om femåriga Lisas villkorslösa kärlek till sin alkoholiserade pappa. Fritt baserad på Åsa Linderborgs självbiografiska roman med samma namn. Finns att köpa som dvd. *Kan även beställas med filmhandledning för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.*

Barn och anhöriga berättar
En filmserie för och om barn som är anhöriga. En film handlar om Jack och Hannes som har en mamma som idag är nykter alkoholist. I filmen berättar familjen tillsammans hur det var då och hur de fick hjälp när det var som svårast. *Nationellt kompetenscentrum anhöriga, www.anhoriga.se.*

Poddar

Medberoendepodden
www.medberoendepodden.se
En podcast om medberoende och dess olika skepnader och om vilken typ av hjälp som finns att få.

BVC-podden, avsnitt 32 ”Det går att göra nåt åt sitt eget alkoholbruk”
https://bvcpodden.fireside.fm/32

Beroendepodden
beroendepodden.se
En podd om alla sorters beroende, missbruk, medberoende, kriminalitet och psykisk ohälsa.

Pedagogisk psykologi
pedagogiskpsykologi.se
Avsnitt med Petter Iwarsson om ämnet samtal i skolan.

Fyllepodden
Musse Hasselvall och hans gäster pratar om alkohol. Bakom podden står IQ-initiativet.

Webben

Drugsmart, www.drugsmart.com
CAN:s sajt för information, chatt med mera. Särskild sida om missbruk i familjen med fakta, berättelser, hjälp och stöd. Kontaktuppgifter till landets stödgrupper.

Ersta Vändpunkten
www.erstavandpunkten.se
Ersta Vändpunkten vänder sig till anhöriga till missbrukare, och har stödgrupper för alla åldrar. Verksamheten finns i Stockholm, men det finns omfattande information och stödfunktioner även via nätet.

Trygga Barnen
www.tryggabarnen.com
Stiftelse med syfte att hjälpa barn, ungdomar, föräldrar och anhöriga i familjer med beroendeproblematik. Har stödgrupper, chatt med mera.

Maskrosbarn, www.maskrosbarn.org
Ideell förening som stödjer ungdomar som har föräldrar som missbrukar och/eller är psykiskt sjuka.

Kuling.nu
En mötesplats för dig med en förälder med psykisk sjukdom. Fakta, tips och forum där man kan dela erfarenheter med andra.

ACA, www.aca-sverige.org
Gemenskap för vuxna barn till alkoholister och från andra dysfunktionella familjer (Adult Children of Alcoholics).

Al-Anon familjegrupper, www.al-anon.se
Gemenskap för anhöriga och vänner till alkoholister.

Nar-Anon, www.nar-anon.se
Nar-Anons medlemmar är anhöriga och vänner som är oroliga för att någon som står dem nära använder eller har använt narkotika.

Glasklar, www.glasklar.se
Personliga berättelser om alkoholen och dess konsekvenser. Avsändare IOGT-NTO-rörelsen.

FAS-portalen, www.fasportalen.se
En omfattande kunskapsbas om FASD (fetala alkoholspektrumstörningar), men också om andra drogrelaterade fosterskador.

IOGT-NTO, www.iogt.se
Nykterhetsorganisation som erbjuder en drogfri gemenskap för vuxna. Driver kamratstödsverksamhet, kurser med mera som tar upp både beroende och medberoende.

Jag vill veta, www.jagvillveta.se
Brottsoffermyndighetens informationskoncept som vänder sig direkt till barn som offer för exempelvis våld. Består av en webbplats, spel, filmer, trycksaker på nio olika språk och barnboken Liten.

Kunskapsguiden.se
Webbplats som samlar kunskapsstödjande produkter från Socialstyrelsen, andra myndigheter och aktörer.

NBV, www.nbv.se
Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet, studieförbund som bedriver studieverksamhet och kulturarrangemang kring bland annat alkohol och andra droger, medberoende och folkhälsa.

Koll på soc, www.kollpasoc.se
Sajt som vänder sig till barn och unga som vill eller behöver få koll på socialtjänsten. Drivs av Barnombudsmannen.

orosanmälan.se
En enkel hemsida för att underlätta utförandet av orosanmälningar.

Nationellt kompetenscentrum anhöriga
www.anhoriga.se
En samarbetsresurs för att utveckla framtidens anhörigstöd. Barn som anhöriga är ett av Nka:s områden.

Rädda Barnen, www.raddabarnen.se
Barnrättsorganisation. Här kan man bland annat ladda ner foldern ”Orolig för ett barn – vad kan jag göra?”.

Samverkan kring barn och unga
socialstyrelsen.ghost.se
/samverkan-barn
Socialstyrelsens övergripande presentation av viktiga delar i arbetet med samverkan kring barn och unga.

Trygga Möten, www.scouterna.se
Trygga Möten är en webbkurs framtagen av Scouterna för alla som jobbar med barn och unga och som handlar om att skapa en trygg och säker verksamhet fri från övergrepp.

Ungdomsmottagningen, www.umo.se
Här finns en avdelning med temat ”Att må dåligt”, med artiklar inom området. Att må dåligt ibland hör till livet, men det finns hjälp och stöd att få.

Ungdomens Nykterhetsförbund
www.unf.se
Ungdomsorganisation som jobbar för en helnykter livsstil och erbjuder nykter miljö för ungdomar. Bedriver även kunskapsspridning kring att växa upp med missbruk.

Jobbigt hemma
www.junis.se/jobbigthemma
Råd och stöd för barn, när en vuxen dricker för mycket.

Vuxna som vet
www.junis.se/vuxnasomvet
Junis kunskapsportal om barn i missbruksmiljö. Vänder sig främst till yrkesverksamma som möter barn.
Från september 2021.

UR Play, Rättighetsbärarna
www.urplay.se
Hur gör man för att låta ett barn komma till tals? Maria Thell, barnombud Maskrosbarn, pratar om att skapa förutsättningar för att barn ska kunna berätta.

Barnrätt på jobbet
www.urplay.se
Hur lyssnar man på barn och gör dem delaktiga i kontakten med socialtjänsten?

Grubbel
www.bris.se/for-barn-och-unga/
bris-gruppstod/stodgrupp-online
Stödgrupp online för den som har en förälder som missbrukar eller mår psykiskt dåligt

Stiftelsen Allmänna Barnhuset
www.allmannabarnhuset.se
Stiftelse vars syfte är att stärka barn och ungdomar i socialt utsatta situationer. Här finns bland annat publikationer om våld mot unga.

Om oss som ger ut den här rapporten

Junis är barnens organisation. Vi är en del av IOGT-NTO-rörelsen. Junis finns i hela landet och ger möjlighet till roliga och utvecklande fritidsaktiviteter där barnen själva får vara med och bestämma. Verksamheten sker i nykter miljö med engagerade och utbildade ledare.

Junis står på barnens sida. Vi arbetar för att skapa opinion och påverka beslutsfattare – både i Sverige och internationellt – för barns rätt att växa upp i en trygg och nykter miljö. All vår verksamhet vilar på grundsatserna demokrati, solidaritet och nykterhet.

En av Junis viktigaste frågor är att vara barnens röst i alkoholdebatten. Ett led i den debatten är att årligen ge ut den här rapporten där vi undersöker vilket stöd landets kommuner erbjuder barn som växer upp i familjer med missbruk.

Mer om Junis: *www.junis.se, info@junis.se, 08-672 60 70*

I den här rapporten redovisar Junis vilken stödverksamhet som landets kommuner erbjuder barn som växer upp med missbruk eller beroende.

Vi ger också exempel på människor, forskning och verksamhet som gör skillnad för de här barnen.

Läs även våra tidigare skrifter från 2005–2020 där vi beskriver verkligheten för barnen och visar hur kommunerna jobbar med att ge stöd.

Rapporterna går att beställa eller ladda ner på Junis hemsida.

Junis

www.junis.se